

46

Cartea de pe noptieră

Adolfo Bioy Casares

INVENTIA LUI MOREL

Humanitas

Vă plac scriitorii sud-americiani? Adolfo Bioy Casares, ABC, cum i se spune, este unul dintre cei mai uimitori. Aveți în mână jurnalul, „raportul” unui condamnat pe viață care reușește să evadeze și se refugiază pe o insulă pustie. Aici noul Robinson descoperă un fel de hotel și își dă seama cu spaimă că, de fapt, și insula lui e locuită. Cine sînt ciudații locuitori ai hotelului care par să nu-l poată vedea pe evadat? Cine e Faustine, femeia care îl ascultă fără să-i răspundă?

Că povestea nu e o robinsoniadă vă veți da seama destul de repede. Dacă citiți cartea doar ca pe un roman științifico-fantastic, îi pierdeți simbolurile. Dacă o citiți ca pe o parabolă, pierdeți povestea de dragoste. Dacă o citiți ca pe un roman de dragoste, pierdeți „inventia”. Cel mai bine este să vă lăsați pur și simplu învăluiți de jocul lui Morel, un urmaș al doctorului Moreau al lui Wells. Veți descoperi la un moment dat că pentru cel care scrie jurnalul diferența între a fi condamnat pe viață și a fi condamnat la viață este mai mică decît s-ar putea crede

Există cărți de care

rămii cumva îndrăgostiți:

crezi că le-ai uitat

și totuși le duci atît de tare dorul...

Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul,
fără să le fi cunoscut vreodată.

Cărți gata să te iubească,

adunate pentru tine

în colecția CARTE

Se spune despre argentinienii că sînt niște italieni care vorbesc spaniola și vor să treacă drept englezi. Argentina este, fără îndoială, cea mai „europeană” dintre țările latino-americane, iar cînd, la mijlocul secolului XX, lumea descoperă literatura argentiniană, descoperă de fapt o prelungire și o dezvoltare surprinzătoare a culturii europene. Revelația literaturii argentinienne e, în mare măsură, legată de opera lui ADOLFO BIOY CASARES. Născut la Buenos Aires în 1914, scrie prima nuvelă la 11 ani, începe să studieze dreptul și filozofia, dar întîlnirea cu Jorge Luis Borges îi schimbă destinul: se dedică în întregime literaturii (cu Borges avea, de altfel, să colaboreze, începînd prin a compune un... anunț publicitar pentru iaurtul produs de firma tatălui său și continuînd cu o serie de povestiri polițiste). Nuvelele sale fantastice uimesc prin perfecțiunea construcției în care imaginarul se suprapune cu realul. Tot ce scrie Bioy ține, de fapt, de romanul de aventuri care nu suportă nici un adaos stilistic inutil. Cel care spusese „vreau să aștept sfîrșitul lumii așezat pe un fotoliu într-o sală de cinematograf” se stinge din viață în 1994, la Buenos Aires, ca un patriarh al literaturii fantastice.

CARTI: *Invenția lui Morel* (1940), *Plan de evadare* (1945), *Visînd la eroi* (1954), *Dormind la soare* (1973), *Aventura unui fotograf în La Plata* (1985) etc.

ADOLFO BIOY CASARES

INVENTIA LUI MO'REL

Traducere din spaniolă de
ION OPRESCU

Ediția a II-a revăzută

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecție îngrijită de
IOANA PÂRVULESCU

Coperta colecției

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BIOY CASARES, ADOLFO

Invenția lui Morel / Adolfo Bioy Casares;
trad.: Ion Oprescu. – București: Humanitas, 2003
(Cartea de pe noptieră; 46)
ISBN 973-50-0413-5

Oprescu, Ion (trad.)

821.134.2-31=135.1

ADOLFO BIOY CASARES
LA INVENCIÓN DE MOREL

© Heirs of ADOLFO BIOY CASARES, 1940

© HUMANITAS, 2003, pentru prezenta versiune
românească

ISBN 973-50-0413-5

Prolog

Prin 1882, Stevenson a observat că cititorii britanici disprețuiau oarecum peripețiile și erau de părere că e foarte inteligent să compui un roman fără subiect, sau cu subiect derizoriu, atrofiat. José Ortega y Gasset, în *Dezumanizarea artei*, 1925, încearcă să motiveze disprețul constatat de Stevenson și arată la pagina 96 că „azi este foarte greu să inventezi o aventură capabilă a interesa sensibilitatea noastră superioară”, iar la pagina 97, că această invenție „este în mod practic imposibilă”. În celelalte pagini, în aproape toate celelalte pagini, pledează în favoarea romanului „psihologic” și crede că plăcerea aventurilor e puerilă sau inexistentă. Aceasta este, fără îndoială, părerea comună în 1882, în 1925 și chiar în 1940. Cîțiva scriitori (printre care îmi place să-l socotesc și pe Adolfo Bioy Casares) cred că sînt îndreptățiți să fie de altă părere. Voi rezuma aici motivele acestei nepotriviri de opinii.

Primul (al cărui aer de paradox nu vreau să-l evidențiez sau să-l atenuez) este rigoarea intrin-

secă a romanului de peripeții. Romanul de caractere, „psihologic”, tinde să fie un raport. Rușii și discipolii lor au demonstrat pînă la plictiseală că nici un tip de personaj nu este imposibil: sinucigaș din fericire, asasin din bunăvoință, persoane care se adoră pînă la punctul de a se despărți pentru totdeauna, delatori din prea multă evlavie sau umilință... Această deplină libertate ajunge să echivaleze cu deplina dezordine. Pe de altă parte, romanul „psihologic” vrea să fie, de asemenea, roman „realist”: preferă să uităm caracterul lui de artificiu verbal și face din orice precizare inutilă (sau din orice vagă nebulozitate) o nouă trăsătură verosimilă. Există pagini, există capitole din Marcel Proust care sînt inacceptabile ca invenție, în fața căroră, fără să vrem, ne resemnăm ca în fața insipidului și inutilului de fiecare zi. Romanul de aventuri, în schimb, nu se propune ca o transcriere a realității: este un artificiu care nu suportă nici un element nejustificat. Teama de a se expune singur în simpla varietate succesivă a Măgarului de aur, a celor șapte călătorii ale lui Sindbad, sau a lui Don Quijote îi impune un subiect riguros.

Am invocat un motiv de ordin intelectual: sînt altele cu caracter empiric. Toți spun cu tristețe că secolul nostru nu este capabil să elaboreze intrigi interesante: nimeni nu îndrăznește să dovedească însă că, dacă acest secol are vreo

întîietate asupra celor anterioare, aceasta este tocmai a intrigilor. Stevenson e mai pasionant, mai divers, mai lucid, poate mai demn de prietenia noastră absolută decît Chesterton, dar subiectele pe care le oferă sînt inferioare. De Quincey, în nopți de groază minuțioasă, s-a cufundat în inima labirinturilor, dar nu a făcut școală cu ale sale unutterable and self-repeating infinities (infinități autorepetabile și de neexprimat) în scrieri comparabile cu cele ale lui Kafka. Ortega y Gasset notează cu îndreptățire că „psihologia” lui Balzac nu ne mai satisface; același lucru se poate spune și despre subiectele sale. Shakespeare și Cervantes acceptă ideea antinomică a unei fete care, fără să-și piardă din frumusețe, reușește să treacă drept bărbat: aceasta nu are valabilitate la noi. Cred că sînt liber de orice superstiție a modernității, de orice iluzie că ieri diferă în mod esențial de azi sau va diferi de mîine, dar consider că nici o altă epocă nu are romane cu un subiect atît de admirabil ca The Turn of the Screw (Învîrtirea șurubului), ca Der Prozess (Procesul), ca Le voyageur sur la terre (Călătorul prin lume), ca acesta pe care l-a realizat la Buenos Aires Adolfo Bioy Casares.

Ficțiunile de natură polițistă, alt gen tipic al acestui secol care nu poate inventa subiecte, relatează fapte misterioase pe care apoi le justifică și le ilustrează un fapt rezonabil; Adolfo

Bioy Casares rezolvă în mod fericit în aceste pagini o problemă poate și mai dificilă. El desfășoară o odisee de miracole care nu par să accepte altă cheie decât cea a halucinației sau a simbolului și pe care le descifrează în mod plener printr-un simplu postulat fantastic, dar nu supranatural. Teama de a face revelații premature sau parțiale îmi interzice examinarea subiectului și a numeroaselor și rafinatelor virtuozități ale scriiturii. Ajunge să spun că Bioy reînnoiește în plan literar un concept pe care Sfântul Augustin și Origen l-au combătut, pe care Louis Auguste Blanqui l-a motivat și pe care l-a exprimat cu memorabilă armonie Dante Gabriel Rossetti:

I have been here before,
But when or how I cannot tell:
I know the grass beyond the door,
The sweet keen smell,
The sighing sound, the lights around the shore...

(Am fost în acest loc, pot spune,
Dar când și cum, nu știu anume,
Cunosc prea bine iarba deasă
Cu dulcea și pătrunzătoarea ei mireasmă.
Cunosc prea bine cântecul, luminile pe coastă...)

În spaniolă sînt neobișnuite și chiar foarte rare operele de imaginație sprijinite pe argumente. Clasicii au practicat alegoria, exagerările satirei și uneori simpla incoerență verbală; mai recent nu-mi amintesc decât de vreo poveste din

Las fuerzas extrañas (Forțele misterioase) și *vreuna de Santiago Dabove*, pe nedrept uitat. Invenția lui Morel (al cărei titlu face aluzie la înrudirea cu alt inventator insular, la Moreau) transferă pe pământul nostru și în limba noastră un gen nou.

Am discutat cu autorul amănuntele intrigii lui, am recitit cartea; nu mi se pare o inexactitate sau o hiperbolă să o calific drept perfectă.

JORGE LUIS BORGES

Lui
Jorge Luis Borges

Astăzi pe insulă s-a petrecut un miracol: vara a luat-o înainte. Mi-am așezat patul aproape de bazinul de înot și-am făcut baie pînă tîrziu. Nu se putea dormi. Două sau trei minute erau de-ajuns pentru a înlocui cu transpirație picăturile de apă care ar fi trebuit să mă ocrotească de nemaipomenita căldură. Dis-de-dimineată m-a deșteptat un fonograf. N-am putut să mă întorc la muzeu să-mi caut lucrurile. Am alergat pe malurile înalte. Stau în părțile de jos, dinspre sudul insulei, între plante acvatice, chinuit de țințari, cufundat pînă la brîu în mare sau în ape murdare, dîndu-mi seama că mi-am anticipat în mod absurd fuga. Nu cred că oamenii aceia au venit să mă caute, poate că nici nu m-au văzut. Îmi urmez însă destinul; îmi lipsește totul, sînt exilat în locul cel mai neprimitor, cel mai puțin locuibil de pe insulă, în mlaștinile pe care marea le invadează o dată pe săptămîină.

Scriu toate astea pentru a lăsa o mărturie despre miracolul ostil. Dacă în cîteva zile nu mor înecat sau luptînd pentru libertatea mea, sper să scriu o *Apărare în fața supraviețuitorilor* și un *Elogiu lui Malthus*. Voi ataca în aceste pagini pe cei care secătuesc pădurile și pustiurile; voi demonstra că lumea, prin perfecționarea polițiilor, a documentelor, a gazetăriei, a radio-telefoniei, a vămilor, face ireparabilă orice eroare judiciară, fiind un adevărat infern pentru cei urmăriți. Pîna acum n-am putut să scriu decît această foaie pe care ieri n-o prevedeam. Cîte sînt de făcut totuși pe-o insulă solitară! Fără egal este tăria lemnului! Iar spațiul e cu atît mai mare cu cît pasărea e mai nestatornică!

Un italian, care vindea covoare la Calcutta, mi-a dat ideea să vin aici; mi-a spus în limba lui:

— Pentru un fugar, pentru unul ca dumneata, există un singur loc pe lume, dar acolo nu se poate trăi. E o insulă. Oamenii albi au construit cam prin 1924 un muzeu, o capelă, un bazin de înot. Lucrările au fost încheiate și abandonate.

L-am întrerupt cerîndu-i ajutorul pentru călătorie. Negustorul a continuat:

— Nu ajung acolo nici pirații chinezi, nici nava albă a Institutului Rockefeller.

E focarul unei boli încă misterioase care ucide treptat, din afară înăuntru. Cad unghiile și părul, pielea și corneele ochilor mor, în timp ce corpul mai trăiește vreo zece-cincisprezece zile; membrii echipajului unui vapor care ancorase pe insulă, când i-a găsit crucișătorul japonez *Namura*, erau jupuiți, chei, fără unghii, morți cu toții. Vaporul a fost scufundat cu lovituri de tun.

Viața mea era însă atât de îngrozitoare încât am hotărât să mă duc. Italianul a vrut să mă convingă să renunț; totuși am reușit să-l fac să mă ajute.

Aastă-noapte, poate pentru a suta oară, am dormit pe această insulă pustie... Văzînd clădirile, mă gîndeam cît o fi costat să se aducă pietrele acelea, cît de ușor ar fi fost să se ridice un cuptor pentru cărămizi. Am adormit tîrziu, iar muzica și strigătele m-au trezit în zori. Viața de fugar mi-a făcut somnul mai ușor; sînt sigur că n-a sosit nici un vas, nici un avion, nici un dirijabil. Totuși, dintr-o dată, în această apăsătoare noapte de vară, pajiștile colinei s-au umplut de oameni care dansează, se plimbă și fac baie în bazin ca vilegiaturiștii instalați de multă vreme la Teques sau la Marienbad.

Din mlaștinile apelor amestecate văd partea înaltă a colinei și vilegiaturiștii care

locuiesc în muzeu. Apariția lor inexplicabilă ar putea fi efectul căldurii de astă-noapte asupra creierului meu. Dar aici nu e vorba nici de halucinații, nici de imagini, ei sînt oameni adevărați, cel puțin tot atît de adevărați ca și mine.

Sînt îmbrăcați cu haine aidoma celor ce se purtau acum cîțiva ani, fapt care denotă (mi se pare) o desuetă frivolitate; trebuie să recunosc totuși că acum obișnuim să ne minunăm de farmecul trecutului imediat.

Cine știe prin ce destin inevitabil de condamnat la moarte îi privesc la orice oră. Dansează pe pajiștile pline de vipere ale colinei. Îmi sînt dușmani inconștienți care, pentru a auzi melodiile *Valencia* și *Tea for two*, au pus un fonograf extrem de puternic, ce întrece zgomotul vîntului și al mării, lipsindu-mă astfel de tot ce m-a costat atîta efort și de ceea ce-mi este absolut necesar pentru a trăi, împingîndu-mă spre mare, în mlaștinile otrăvitoare.

În acest joc de a-i privi există un pericol: ca orice grup de oameni civilizați, ei trebuie să aibă o modalitate ocultă de control a amprentelor digitale și o autoritate consulară, prin care, dacă mă vor descoperi, mă vor expedia prin cîteva formalități în temniță.

Exagerez; privesc (e atîta vreme de cînd n-am văzut oameni) cu oarecare fascinație

pe acești abominabili intruși; ar fi însă imposibil să-i privesc tot timpul: întâi, pentru că am mult de lucru (locul poate ucide și pe insularul cel mai abil, iar eu abia am sosit și sînt lipsit de unelte); în al doilea rînd, din cauza pericolului de a fi prins în timp ce-i privesc sau de a fi prins la prima vizită pe care-ar face-o în această zonă: dacă vreau să evit acest lucru, trebuie să construiesc ascunzători prin tufișuri; în sfîrșit, deoarece pentru a-i privi există o dificultate materială — ei stau pe înălțimea colinei și pentru cel care îi spionează de aici apar ca niște uriași sprinteni; pot să-i văd doar cînd se apropie de malurile înalte.

Situația mea e deplorabilă. Sînt nevoit să stau în aceste părți de jos ale insulei într-un moment în care marea crește mai mult ca oricînd. Acum cîteva zile s-a produs cea mai mare maree pe care am văzut-o de cînd sînt pe insulă.

Cînd se înserează, caut crengi și le acopăr cu frunze. Nu-i de mirare dacă mă trezesc în apă. Marea sosește cam pe la șapte dimineața, uneori și mai devreme. O dată pe săptămînă sînt însă creșteri care-mi pot fi fatale. Crestăturile de pe trunchiul copacilor țin evidența zilelor; o greșeală mi-ar umple plămîinii cu apă.

Simt cu dezgust că această hîrtie se transformă în testament. Dacă trebuie să mă resemnez la asta, e necesar să mă străduiesc ca afirmațiile mele să se poată verifica în așa fel încît nimeni să nu mă suspecteze vreodată de fals și să nu creadă că mint cînd spun că am fost condamnat pe nedrept. Voi pune acest raport sub deviza lui Leonardo, *Ostinato rigore*, și voi încerca s-o urmez.

Cred că această insulă se numește Villings și că aparține arhipelagului Ellice¹. De la negustorul de covoare Dalmacio Ombrellieri (strada Hiderabad, 21, suburbia Ramkrishnapur, Calcutta) ați putea obține mai multe precizări. Acest italian m-a hrănit în cele cîteva zile pe care le-am petrecut înfășurat în covoare persane; apoi m-a încărcat în cala unui vas. Nu-l compromit dacă-l amintesc în acest jurnal; nu sînt ingrat cu el... *Apărarea în fața supraviețuitorilor* nu va lăsa loc la îndoieli: în realitate, în memoria oamenilor — acolo unde poate că se află cerul — Ombrellieri a avut milă de un semen pe nedrept urmărit și va fi tratat cu bu-

¹ Mă îndoiesc. Vorbește de o colină și de diferite arbori. Insulele Ellice, sau „ale lagunelor”, sînt joase și nu au alți copaci decît cocotieri înrădăcinați în praful coralului. (Nota editorului) [Notele semnate astfel aparțin autorului.]

năvoință pînă la ultima amintire în care va apărea.

Am debarcat la Rabaul. Avînd la mine o carte de vizită a comerciantului, am vizitat un membru al celei mai cunoscute societăți din Sicilia: în strălucirea metalică a lunii, în fumul fabricilor de conserve de scoici, am primit ultimele instrucțiuni și o barcă furată: am vîslit cu disperare, am ajuns pe insulă (cu o busolă pe care n-o pricep, lipsit de orientare, fără pălărie, bolnav, suferind de halucinații); barca s-a împotmolit în nisipurile dinspre răsărit (fără îndoială recifele de coral care înconjoară insula erau sub apă); am rămas în barcă cel puțin o zi, pierdut în desfășurarea acelei grozăvii, uitînd că ajunsesem.

Vegetația insulei este abundentă. Plante, pășuni, flori de primăvară, de vară, de toamnă, de iarnă se succedă cu repeziciune, cu mai mare repeziciune spre a se naște decît spre a muri, invadînd unele timpul și pămîntul celorlalte, acumulîndu-se nestăvilit. În schimb, arborii sînt bolnavi: au coroanele uscate, însă trunchiurile sînt viguros înmugurite: cred că există două explicații: ori ierburile epuizează forța solului, ori rădăcinile arborilor au ajuns la piatră. Faptul că arborii noi sînt sănătoși pare să confirme a doua ipo-

teză. Arborii de pe colină s-au întărit într-atît încît e imposibil să-i foloseşti; şi nici cu cei din partea de jos a insulei nu se poate face ceva; îi sfărîmă apăsarea degetelor, şi în mîini rămîne doar un rumeguş, rămîn doar cîteva aşchii moi.

În partea înaltă a insulei, care are patru maluri clisoase (stînci sînt doar pe malurile dinspre apus), se află muzeul, capela, bazinele de înot. Cele trei construcţii sînt moderne, drepte, simple, din piatră neşlefuită. Piatra, ca de atîtea alte ori, pare o imitaţie proastă şi nu se armonizează perfect cu stilul.

Capela e o cutie alungită, plată (ceea ce o face să pară foarte lungă). Bazinul de înot bine construit, cum nu depăşeşte nivelul solului, se umple inevitabil de vipere şi broaşte rîioase, de insecte acvatice şi tot felul de scîrboşenii. Muzeul e o clădire mare cu trei etaje, fără acoperiş vizibil, cu o verandă în faţă şi alta mai mică în spate, cu un turn cilindric.

L-am găsit deschis: imediat m-am instalat în el. Îl numesc muzeu pentru că aşa îi spunea negustorul italian. Ce motive avea? Cine ştie dacă el însuşi le-o fi cunoscînd. Ar putea fi un hotel splendid pentru vreo cincizeci de persoane sau un sanatoriu.

Are un hol cu biblioteci inepuizabile şi deficitare; nu există decît romane, poezie,

teatru, dacă nu socotim și o cărticică, Belidor: *Travaux — Le Moulin Perse*, Paris, 1937, care era pe o consolă de marmură verde și care acum îngroașă buzunarul acestor zdrențe de pantaloni pe care-i port. Am luat-o pentru că numele Belidor mi s-a părut străniu și pentru că m-am întrebat dacă nu cumva capitolul *Moulin Perse* n-ar explica rotorul acela din părțile de jos ale insulei. Am examinat rafturile căutînd un sprijin pentru anumite cercetări pe care procesul mi le-a întrerupt și pe care în singurătatea de pe insulă m-am silit să le continuu. (Cred că ne pierdem nemurirea pentru că rezistența la moarte n-a evoluat; îmbunătățirile pun accentul pe prima idee, rudimentară, de a menține viu întreg corpul, dar ar trebui căutată doar păstrarea a ceea ce ține de conștiință.)

În hol, pereții de marmură roz, cu cîteva chenare verzi asemenea unor nișe. Ferestrele cu geamurile lor albastre ar ajunge pînă la etajul casei mele natale. Patru potire de alabastru, în care ar putea să se ascundă două duzini de oameni, iradiază lumină electrică. Cărțile ameliorează în parte această ambianță. O ușă dă spre coridor, una spre salonul rotund, iar alta, infimă, acoperită de un paravan, duce la scara în spirală.

Pe coridor e scara principală din stuc, acoperită de covoare. Peste tot scaune de pai, pereți tapetați cu cărți.

Sufrageria are vreo șaisprezece metri pe doisprezece. Deasupra unor coloane triple de mahon, pe fiecare perete, sînt niște balcoane ca niște loji, pentru patru divinități așezate cîte una în fiecare lojă, pe jumătate indiene, pe jumătate egiptene, din teracotă ocru. Sînt de trei ori mai mari decît un om, înconjurate de frunze reliefate și întunecate, de plante de ghips. Sub balcoane sînt pano-uri mari cu desene de Fuyita, care distonează (fiind prea modeste).

Podeaua salonului rotund este un acvariu. În cutii invizibile de sticlă, în apă, sînt lămpi electrice (singura iluminare a acestei camere fără ferestre). Îmi amintesc cu greutate de acest loc. La sosirea mea erau acolo sute de pești morți. Evacuarea lor a fost o operație înfiorătoare. Am lăsat să curgă apa zile în șir, și totuși acolo mă impregnam mereu de miros de pește putrezit (care-mi sugera plajele din patrie, cu mulțimile lor confuze de pești vii și morți aruncați de ape și infectînd nesfîrșite zone de aer, în timp ce locuitorii, copleșiți, îi îngropau). În această cameră, cu podeaua luminată și cu coloanele de lac negru care o înconjoară, îți poți închipui că umbli miraculos pe un lac, în mijlocul

unei păduri. Prin două deschizături, acvariul comunică cu holul și cu o sală mică verde, înzestrată cu un pian, un fonograf și un paravan de oglinzi care are poate peste douăzeci de laturi.

Încăperile sînt moderne, somptuoase, dezagreabile. În total sînt cincisprezece apartamente. În al meu am făcut reparații devastatoare, fără mari rezultate. N-am mai avut nici tablouri de Picasso, nici geamuri afumate, nici coperti cu semnături prețioase, dar am trăit în schimb într-o ruină incomodă.

În două împrejurări analoage am făcut descoperiri în subsoluri. În prima căutam alimente (începuseră să scadă proviziile din cămară) și am descoperit uzina. Pe cînd cercetam subsolul, am observat că nici un perete nu avea ferestruica pe care o văzusem de-afară, cu geamuri groase și gratii, pe jumătate ascunsă între ramurile unui conifer. Ca într-o discuție cu cineva care ar fi susținut că această ferestruică era ireală, văzută în vis, am ieșit afară pentru a verifica dacă mai era.

Am văzut-o din nou. Am coborît în subsol și am avut multe greutăți pentru a mă orienta și a găsi, pe dinăuntru, locul care corespundea ferestruicii. Era de cealaltă par-

te a peretelui. Am căutat crăpături, uși secrete. Peretele era foarte neted și foarte solid. M-am gândit că pe o insulă și într-un loc ascuns trebuie să fie o comoară; am hotărît să sparg peretele și să pătrund, deoarece mi s-a părut mai verosimil să existe, dacă nu mitraliere și muniții, cel puțin un depozit de alimente.

Cu drugul care servea pentru a închide o ușă și cuprins de o moleșeală crescîndă, am făcut o gaură; s-a văzut o lumină albastră. Am lucrat mult și chiar în acea după-amiază am pătruns înăuntru. Primul meu sentiment n-a fost dezamăgirea de-a nu găsi alimente, nici bucuria de-a descoperi o pompă de apă și o uzină electrică, ci o plăcută și generoasă uimire: pereții, acoperișul, podeaua erau de porțelan albastru și pînă și aerul în această cameră, fără altă comunicare cu lumina zilei decît o fereastră înaltă și ascunsă între ramurile unui copac, avea o transparență cerească și profundă, precum cea din spuma cascadelor.

Mă pricep foarte puțin la motoare, dar nu am întîrziat să le pun în funcțiune. Cînd mi se termină apa de ploaie, folosesc pompa. Toate acestea m-au surprins: atît faptul că m-am descurcat, cît și simplitatea și starea bună a mașinilor. Nu uit că, în caz de pană, contez numai pe resemnarea mea. Sînt atît

de nepriceput încît n-am putut afla încă rostul unor motoare verzi din aceeași încăpere și nici cel al cilindrului cu aripioare din partea de jos, dinspre sudul insulei, legat cu subsolul printr-un tub de fier. Dacă n-ar fi așa departe de mal, aş crede că are vreo legătură cu mareele; aş putea să-mi imaginez că serveşte la încărcarea acumulatorilor pe care trebuie să-i aibă uzina. Din prudență, fac multă economie, nu pun motoarele în funcțiune decît atunci cînd este absolut necesar.

Totuși, odată, toate luminile muzeului au fost aprinse întreaga noapte. Asta a fost a doua oară cînd am făcut descoperiri în subsoluri.

Eram bolnav. Speram că undeva prin muzeu există un dulap cu medicamente; sus nu era nimic; am coborît în subsoluri și... în noaptea aceea n-am mai luat în seamă boala, uitînd că numai în vis poți trece printr-o asemenea groază. Am descoperit o uşă secretă, o scară, un al doilea subsol. Am intrat într-o încăpere poliedrică, asemănătoare unor adăposturi împotriva bombardamentelor, pe care le-am văzut la cinematograf, cu pereții acoperiți cu plăci de două feluri, unele dintr-un material ca pluta, altele din marmură, distribuite simetric. Am făcut un pas: prin arcadele de piatră, am vă-

zut repetîndu-se în opt direcții, ca în oglin-
dă, de opt ori, aceeași încăpere. Apoi am
auzit mulți pași, teribil de limpede, în ju-
rul meu, sus, jos, umblînd prin muzeu. Am
mai înaintat un pic, zgomotele s-au stins ca
într-un mediu de zăpadă, ca pe înălțimile
reci ale Venezuelei.

Am urcat scara. Era liniște, zgomotul so-
litar al mării, nemișcare cu evadări de miria-
pode. Mi-a fost frică de o invazie de năluci
sau de polițiști, ultima mai puțin verosimi-
lă. Am petrecut ore întregi între perdele, ne-
liniștit de siguranța ascunzătorii pe care o
alesesem (puteam fi văzut de afară; dac-aș
fi vrut să scap de cineva care-ar fi fost în ca-
meră, ar fi trebuit să deschid fereastra).
Apoi am îndrăznit să controlez casa, dar
am continuat să fiu neliniștit; mă auzisem
înconjurat de pași limpezi la diferite înăl-
țimi.

În zori am coborît din nou în subsol.
M-au înconjurat aceiași pași de aproape și
de departe. De data asta însă i-am înțeles.
Enervat, am continuat să străbat al doilea
subsol, escortat intermitent de cîrdul zelos
de ecouri, într-o singurătate multiplicată.
Sînt nouă încăperi identice și alte cinci în-
tr-un subsol mai jos. Par adăposturi îm-
potriva bombardamentelor. Cine erau cei
care prin 1924 au construit această clădire?

De ce au abandonat-o? De care bombardamente se temeau? E surprinzător faptul că constructorii unei clădiri atît de solide nureau în asemenea măsură prejudecata modernă împotriva stucaturilor, pînă într-acele încît să ridice acest adăpost care pune la grea încercare echilibrul mental: ecourile unui suspin fac să se audă suspine apropiate și îndepărtate, timp de două sau trei minute. Acolo unde nu sînt ecouri, liniștea este tot atît de îngrozitoare ca și greutatea aceea care, în vis, nu te lasă să fugi.

Cititorul atent poate scoate din raportul meu un catalog de obiecte, de situații și fapte mai mult sau mai puțin uimitoare. Ultimul fapt este apariția actualilor locuitori ai colinei. Se cuvine oare să facem o legătură între aceste persoane și cele care au trăit aici în 1924? Ar trebui să vedem în turiștii de azi pe constructorii muzeului, ai capelei și ai bazinului de înot? Nu pot să cred că vreuna dintre aceste persoane ar fi întrerupt vreodată *Tea for two* sau *Valencia* pentru a face proiectul acestei construcții, infestată de ecouri, e adevărat, dar rezistentă chiar și la bombe.

Pe stînci e o femeie care privește apusul soarelui la fiecare înserare. Are un batic colorat legat pe cap și mîinile împreunate pe un genunchi; niște sori trebuie să-i fi aurit

pielea înainte de naștere; datorită ochilor, părului negru și bustului, pare una dintre acele țigănci sau spanioloaice din tablourile cele mai detestabile.

Cu punctualitate fac să crească numărul paginilor acestui jurnal, dar le uit pe acelea care ar trebui să justifice anii când umbra mea a zăbovit pe pământ (*Apărare în fața supraviețuitorilor și Elogiul lui Malthus*). Totuși, ceea ce scriu azi va fi o măsură de prevedere. În ciuda slăbiciunii convingerilor mele, aceste rînduri vor rămîne neschimbate. Trebuie să mă mulțumesc cu ceea ce știu acum; este în folosul siguranței mele să renunț neconținut la orice ajutor al vreunui seamăn.

Nu mai aștept nimic, dar asta nu e îngrozitor. După ce-am hotărît acest lucru, mi-am cîștigat liniștea.

Femeia aceea mi-a dat însă o speranță. Trebuie să mă tem de speranțe.

Ea privește fiecare înserare, iar eu, ascuns, stau și o privesc pe ea. Ieri și astăzi din nou, am descoperit că nopțile și zilele mele așteaptă acea oră. Femeia, cu senzualitate de țigancă și cu un batic colorat de dimensiuni prea mari, mi se pare ridicolă. Cu toate acestea simt, poate puțin în glumă, că dacă aș putea să fiu văzut pentru o clipă, dacă aș putea să vorbesc un moment cu ea, atunci tot

ajutorul pe care îl poate primi omul de la prieteni, de la logodnică, de la cei de același sînge cu el s-ar îndrepta spre mine.

Speranța mea poate fi opera pescarilor și a tenismanului bărbos. Astăzi m-a enervat că o întîlnesc cu acel fals tenisman; nu sînt gelos; dar nici ieri n-am văzut-o; se ducea la stînci și pescarii aceia m-au împiedicat s-o urmăresc; nu mi-au spus nimic; am fugit înainte de a mă fi văzut. M-am străduit să-i evit, luînd-o pe sus; imposibil; aveau prieteni care-i priveau cum pescuiesc. Cînd m-am întors, soarele apusese, doar stîncile mai vegheau noaptea.

Poate că sînt gata să fac o prostie iremediabilă; poate că femeia aceea, încălzită de soare în toate după-amiezele, mă va da pe mîna poliției.

O calomniez; dar nu uit de protecția legii. Cei care hotărăsc condamnarea impun termene sau modalități de apărare care ne răpesc în chip demential libertatea.

Acum, invadat de murdărie și de părul pe care nu-l pot îndepărta, puțin îmbătrînit, nutresc speranța apropierii binefăcătoare de această femeie, fără îndoială frumoasă.

Sînt încredințat că enorma mea dificultate va fi momentană: să trec peste prima impresie.

Acel fals impostor nu mă va învinge.

În cincisprezece zile au fost trei mari inundații. Ieri soarta m-a salvat de la înec. Apa m-a luat aproape prin surprindere. Bizuindu-mă pe semnele de pe copac, am calculat marea pentru astăzi; dacă în zori aş fi dormit, aş fi murit. Dintr-o dată apa a crescut cu repeziciunea pe care o are o dată pe săptămână. Aşa de mare a fost neglijența mea, încît acum nu ştiu cui să-i atribui aceste surprize: greşelilor de calcul sau unei pierderi trecătoare de regularitate a mareelor mari. Dacă mareele şi-au schimbat ritmul, viața în părțile de jos ale insulei va fi încă şi mai precară. Mă voi acomoda, totuşi. Am supravieţuit atîtor adversități.

Am fost multă vreme bolnav, cu dureri şi febră, am fost foarte preocupat să nu mor de foame; şi n-am putut scrie (cu această scumpă indignare pe care o datorez oamenilor).

La sosirea mea existau ceva provizii în cămara muzeului. Într-un cuptor obișnuit, încins, am preparat din făină, sare şi apă o pîine necomestibilă. Foarte curînd am mîncat făină din pungă, aşa cum era (cu sorbituri de apă). Totul s-a terminat, pînă şi nişte limbi de miel aproape stricate, pînă şi chibriturile (cu un consum de trei pe zi). Cît de evoluati au fost, față de noi, cei care au inventat focul! Am lucrat întruna, căz-

nindu-mă zile nesfîrșite să fac o capcană; cînd a funcționat, am putut mîncă păsări dulci și însîngerate. Am continuat tradiția celor solitari, mîncînd de asemenea rădăcini. Durerea, o lividitate umedă și înfricoșătoare, catalepsii care nu mi-au lăsat nici o amintire, spaime de neuitat pe care le-am visat, mi-au permis să cunosc plantele cele mai otrăvitoare.¹

Sînt obosit, nu am unelte, regiunea e nesănătoasă, potrivnică. Acum cîteva luni însă, viața mea actuală mi s-ar fi părut un adevărat paradis.

Mareele zilnice nu sînt nici periculoase și nici punctuale. Uneori ele ridică crengile acoperite de frunze pe care le întind pentru a adormi și mă trezesc dimineața pe o mare plină de apele noroioase ale mlaștilor.

Îmi rămîne după-amiaza pentru vînătoare; dimineața zac în apă pînă la brîu; mișcările devin grele ca și cum partea scufundată a corpului ar fi foarte mare; în schimb, sînt mai puține șopîrle și vipere; țîntarii sînt însă toată ziua, tot anul.

¹ A trăit fără îndoială sub arbori încărcați cu nuci de cocos. Nu-i menționează. Nu i-a văzut? Sau, mai curînd, atacați de ciumă, pomii nu făceau fructe? (*Nota editorului*)

Uneltele au rămas în muzeu. Sper să am curajul să întreprind o expediție și să le redobîndesc. Dar poate că nu va fi absolut necesar; poate că oamenii aceștia vor dispărea; poate că am avut doar halucinații.

Barca a rămas inaccesibilă, pe plaja din răsărit. Ceea ce pierd nu e mult: să știu că nu sînt deținut, că pot să plec de pe insulă. Dar pot să plec vreodată? Cunoscut infernul pe care îl ascunde această barcă. Am venit de la Rabaul pînă aici. Nu aveam apă de băut, nu aveam pălărie. Cînd vîslești, marea nu are sfîrșit. Insolația, oboseala erau mai mari decît corpul meu. M-au chinuit o boală cu fierbințeli și visuri care nu mai conteneau.

Acum am norocul că deosebesc rădăcinile comestibile. Am ajuns să-mi ordonez viața atît de bine, încît fac toate treburile și-mi rămîne răgaz să mă și odihnesc. În acest cadru mă simt liber, fericit.

Ieri am rămas în urmă; astăzi am lucrat fără întrerupere, totuși mai am ceva și pentru mîine; cînd sînt atîtea de făcut, femeia după-amiezelor nu mă mai ține treaz.

Ieri dimineață, marea a invadat părțile de jos ale insulei. Niciodată nu am văzut o maree de asemenea proporții. Încă mai creștea cînd a început să plouă (aici ploile

sînt rare, foarte puternice, în rafale). A trebuit să-mi caut adăpost.

Luptîndu-mă cu alunecuşul povîrnişului, cu violenţa ploii, cu vîntul şi cu crengile, am urcat dealul. Mi-a dat prin gînd să mă ascund în capelă, locul cel mai singuratic de pe insulă.

Eram în încăperile în care preoţii îşi iau gustarea şi-şi schimbă veşmintele (n-am văzut nici un pastor printre ocupanţii muzeului) şi deodată au apărut două persoane, brusc, nu ca şi cum ar fi sosit, ci ca şi cum ar fi apărut pur şi simplu în faţa privirii mele sau în imaginaţia mea... M-am ascuns, nehotărît, cu neîndemînare, sub altar, între mătăsuri colorate şi dantele. Nu m-au văzut. Sînt încă uimit.

Am stat o vreme imobil, ghemuit, în poziţie incomodă, iscodind printre perdelele de mătase aflate sub altarul principal, cu atenţia îndreptată spre zgomotele îndepărtate ale furtunii, privind munţii de furnicare, întunecaţi, şirurile umblătoare de furnici palide şi mari, dalele deplasate... Atent la picăturile din perete şi din tavan, la apa infiltrată în şanţuleţe, la ploaia de pe poteca apropiată, la tunete, la zgomotele confuze ale vijeliei, ale copacilor, ale mării pe plajă, ale grinzilor apropiate, dorind să izolez paşii sau vocea cuiva care ar fi înaintat spre as-

cunzătoarea mea, dorind să evit altă apariție neașteptată...

Printre zgomote, am început să aud frânturi dintr-o scurtă melodie venind de foarte departe. Apoi n-am mai auzit-o și m-am gândit că fusese ca în figurile acelea care, după Leonardo, apar atunci când privim un timp petele de umezeală. Muzica a revenit, iar eu am stat cu ochii încetoșați, mulțumit de armonia ei, crispat, iar apoi m-am îngrozit de tot și de toate.

După un timp m-am dus la fereastră. Apa, albă pe geam, fără strălucire, profund întunecată în aer, abia te lasă să vezi... Am avut o surpriză atît de mare încît nu mi-a mai păsat că apar în ușa deschisă.

Aici locuiesc eroii *snobismului* (sau pensionarii unui balamuc părăsit). Fără spectatori (sau eu sînt publicul prevăzut de la început), pentru a fi originali, depășesc limita incomodității suportabile, sfidează moartea. Acesta este adevărul și nu o invenție a ranchiunii mele... Au scos fonograful din camera verde, situată alături de salonul cu acvariu, și, femei și bărbați, așezați pe bănci sau pe pajiște, vorbeau, ascultau muzică și dansau în mijlocul unei involburări de apă și vînt care amenința să smulgă toți copacii.

Acum femeia cu batic îmi devine absolut necesară. Poate că toată această igienă

de a nu spera este puțin ridicolă; a nu spera ceva de la viață pentru a nu ți-o expune, a face pe mortul pentru a nu muri. Dintr-o dată asta mi s-a părut o letargie îngrijorătoare, chiar înspăimântătoare; vreau să se termine. După evadare, după ce am supraviețuit fără să dau atenție oboselii care mă distrugea, am dobândit calmul; poate că hotărârile mele mă vor arunca înapoi în brațele trecutului sau ale judecătorilor; îi prefer acestui îndelungat purgatoriu.

A început acum opt zile. Atunci am înregistrat miracolul apariției acestor persoane; după-amiază am tremurat lângă stîncile de la apus. Mi-am spus că totul era vulgar; tipul boem al femeii și dragostea care m-a cuprins, provocată de singurătatea îndelungată. Am mai revenit în două după-amieze; femeia era acolo; am început să cred că acesta era singurul lucru miraculos; apoi au venit zilele nefericite cînd și-au făcut apariția pescarii și n-am mai văzut-o; zilele bărbosului, ale inundației, ale reparării distrugerilor inundației. Azi după-masă...

Sînt speriat, dar mai cu seamă nemulțumit de mine. Acum mă aștept ca intrușii să vină în orice moment; dacă întîrzie, *malum signum*: vin să mă aresteze; voi ascunde acest jurnal, voi pregăti o explicație și-i voi

aștepta nu departe de barcă, hotărît să lupt, să fug. Cu toate acestea nu mă gîndesc la pericole. Sînt foarte supărat, am făcut greșeli care-ar putea să mă îndepărteze de acea femeie pentru totdeauna.

După ce am făcut baie, curat dar cam dezordonat (barba și părul îmi erau ude), m-am dus s-o văd. Îmi făcusem următorul plan: o aștept la stînci; sosind, femeia mă va găsi absorbit de apusul soarelui; surpriza, teama probabilă vor avea timp să se transforme în curiozitate; afecțiunea comună pentru înserare ar putea fi un mijlocitor favorabil; ea mă va întreba cine sînt; ne-am împrietenii...

Am ajuns foarte tîrziu. (Lipsa mea de punctualitate mă exasperează. Și cînd te gîndești că în acel bîlci al deșertăciunilor numit lumea civilizată, la Caracas, mă mîndream cu această punctualitate greu de respectat, era una dintre caracteristicile mele!)

Asta a zădărnicit totul; ea contempla înserarea și brusc am apărut eu de după niște pietre. Brusc, și zburlit, și văzut de jos, toate semnele spaimei mele trebuie să fi apărut teribil de accentuate.

Intrușii urmau să vină dintr-un moment într-altul. Nu am pregătit nici o explicație. Nu mi-e frică.

Această femeie e mai mult decît o falsă țigancă. Mă sperie curajul ei. Nimic nu arăta că mă văzuse. Nici o clipire, nici cea mai ușoară tresărire.

Soarele era încă deasupra orizontului (nu soarele, aparența soarelui; era acel moment în care a apus sau va apune și îl vezi unde nu este). Mă urcasem grăbit pe pietre. Am văzut-o; baticul colorat, mîinile încrucișate pe un genunchi, privirea ei făcînd să crească lumea. Respirația mea a devenit precipitată. Stîncile, marea păreau tremurătoare.

În timp ce mă gîndeam la toate astea, am auzit vuietul mișcător și obosit al mării, ca și cum marea ar fi venit să se așeze lîngă mine. M-am liniștit un pic. Nu era cu puțință să mi se audă respirația.

Atunci, pentru a amîna momentul în care trebuia să-i vorbesc, am descoperit o veche lege psihologică. Era mai bine să vorbesc dintr-un loc înalt, care să-mi permită să privesc de sus. Această situație pe un loc mai înalt ar compensa în parte dezavantajele mele.

M-am urcat pe alte stînci mai sus. Efortul mi-a înrăutățit starea. De asemenea au mai înrăutățit-o:

Graba: îmi luasem obligația să-i vorbesc chiar azi. Dacă doream să evit ca ea să aibă

vreo bănuială din pricina locului singuratic sau a întunericului, nu mai puteam să aștept nici un minut.

Faptul de a o vedea: ședea ca și cum ar poza pentru un fotograf invizibil și avea liniștea după-amiezei, dar o liniște mult mai vastă. Urma deci s-o întrerup.

A spune ceva era o întreprindere alarmantă. Nu știam dacă mai aveam grai.

Am privit-o, ascuns. M-am temut că m-ar putea surprinde spionînd-o. Am apărut, poate prea brusc, în fața privirii ei; cu toate acestea, liniștea pieptului ei nu s-a tulburat; privirea ei făcea abstracție de mine, ca și cum aș fi fost invizibil.

Nu m-am oprit.

— Domnișoară, doresc să mă ascultați, am spus eu în speranța că nu va consimți la rugămintea mea, deoarece eram atît de emoționat încît uitasem ce trebuia să-i spun. Mi s-a părut că vorba *domnișoară* suna ridicol acolo, pe insulă. În afară de asta, propoziția era prea imperativă (asociată cu apariția subită, cu ora, cu singurătatea).

Am insistat.

— Înțeleg că nu se cuvine...

Nu pot să-mi amintesc cu exactitate ce am spus. Eram aproape pe altă lume. I-am vorbit cu o voce măsurată și joasă, într-o manieră care sugera obscenități. Am trecut din

nou la *domnișoară*. Am renunțat la cuvinte și am început să privesc apusul, sperînd că admirarea în comun a priveliștii aceluia calm ne va apropia. Am reînceput să vorbesc. Efortul pe care-l făceam pentru a mă stăpîni îmi cobora vocea, măsura obscenitatea tonului. Au trecut alte minute de tăcere. Am insistat, am implorat într-un chip respingător. În cele din urmă am fost total ridicol; tremurînd, aproape strigînd, i-am cerut să mă insulte, să mă denunțe, dar să înceteze de a mai tăcea.

Nu a fost ca și cum nu ar fi auzit, ca și cum nu m-ar fi văzut; a fost ca și cum urechile pe care le avea nu serveau ca să audă, ca și cum ochii nu-i serveau ca să vadă.

Într-un fel, m-a insultat; a demonstrat că nu se temea de mine. Se și făcuse noapte cînd și-a luat poșeta și a pornit încet spre partea înaltă a colinei.

Oamenii nu au venit încă să mă caute. Poate că nu vor veni la noapte. Poate că femeia asta este în toate privințele la fel de uimitoare și nu le-a spus nimic despre apariția mea. Noaptea e întunecoasă. Cunosc bine insula și nu mi-e frică nici de o armată, dacă mă caută noaptea.

Altă dată, a fost ca și cum nu m-ar fi văzut. Nu am făcut altă greșală decît aceea

de a rămîne tăcut și de a lăsa să se restabilească liniștea.

Cînd femeia a sosit la stînci, eu priveam apusul. A stat nemișcată, căutînd un loc pentru a întinde cuvertura. Apoi s-a îndreptat spre mine. Dacă aș fi întins brațul, aș fi atins-o. Acest gînd m-a îngrozit (ca și cum aș fi fost în pericol să ating o fantomă). În abstracția pe care o făcea de prezența mea, era ceva înspăimîntător. Cu toate acestea, așezîndu-se alături de mine, mă sfida și, într-un anumit fel, arăta că nu ignoră prezența mea.

A scos o carte din geantă și a început să citească. Am profitat de răgaz pentru a mă liniști.

Apoi, cînd am văzut-o că lasă cartea ridicînd privirea, m-am gîndit: „Se pregătește să-mi vorbească.” Lucrul acesta însă nu s-a produs. Liniștea creștea inevitabil. Am înțeles gravitatea faptului de a nu o între rupe; dar fără obstinație, fără motiv, am rămas tăcut.

Nici unul dintre tovarășii ei n-a venit să mă caute. Poate nu le-a vorbit despre mine sau poate că-i neliniștea faptul că eu cunoșteam insula (de aceea femeia revine în fiecare zi simulînd un episod sentimental). Nu cred. Sînt gata să surprind și conspirația cea mai tăcută.

Mi-am descoperit o înclinație spre prevederea exclusivă a consecințelor rele. Aceasta s-a format în ultimii trei sau patru ani. Nu este întâmplătoare, este supărătoare. Faptul că femeia revine și încearcă o apropiere, totul pare să indice o schimbare prea fericită pentru a mi-o putea imagina... Poate am uitat de barbă, de anii mei, de poliția care m-a urmărit atît și care continuă să mă caute, încăpățînată ca un blestem care se împlinește. Nu trebuie să-mi fac speranțe. Scriu asta și-mi vine o idee care e o speranță. Nu cred s-o fi insultat pe femeie, dar poate ar fi bine să-i dau o satisfacție. Ce face un bărbat în asemenea ocazii? Trimite flori. E un proiect ridicol... dar banalitățile, cînd sînt umile, stau sub puterea inimii. Pe insulă sînt multe flori. La sosirea mea erau cîtiva arbuști ornamentali în jurul bazinului de înot și al muzeului. Cu siguranță, voi putea face o grădiniță pe pajiștea care mărginește stîncile. Poate că natura te ajută să te apropii de intimitatea unei femei. Poate că mă ajută să pun capăt tăcerii și prudenței. Acesta va fi ultimul meu mijloc poetic. N-am combinat niciodată culori; la pictură nu mă pricep aproape deloc... Cred totuși că pot face o muncă modestă, care să arate dragoste față de grădinărit.

M-am trezit în zori. Simțeam că noblețea sacrificiului meu era de ajuns pentru a îndeplini proiectul.

Am văzut florile (sînt din belșug la poalele malurilor înalte). Le-am cules pe cele care mi s-au părut mai puțin dezagreabile. Chiar și cele în culori suave au o vitalitate aproape animală. După puțin timp le-am privit, ca să le aranjez, pentru că nu le mai puteam cuprinde în brațe: erau moarte.

Eram pe punctul de a renunța la proiectul meu, dar mi-am adus aminte că ceva mai sus, în fața muzeului, există un alt loc cu multe flori. Cum era devreme, mi s-a părut că nu risc dacă mă duc să le văd. Intrușii dormeau, cu siguranță.

Sînt mărunțele și aspre. Am rupt cîteva. Nu au acea nerăbdare monstruoasă de-a muri.

Neajunsul lor: dimensiunea redusă și faptul că se află în fața muzeului.

Am petrecut aproape toată dimineața riscînd să fiu descoperit de vreo persoană care ar fi avut curajul să se scoale înainte de zece. Mi se pare că o condiție atît de modestă a declanșării calamității nu s-a împlinit. În timpul cît am trudit ca să adun florile, am supravegheat muzeul și nu am văzut pe nici unul dintre cei ce-l locuiau; ceea ce-mi

permite să presupun că nici ei nu m-au văzut pe mine.

Florile sînt foarte mici. Va trebui să plantez mii și mii, dacă nu vreau o grădiniță minusculă (ceea ce ar fi mai frumos și mai ușor de făcut, dar s-ar putea ca femeia să n-o vadă).

Am început să pregătesc rondurile de flori, să destelenesc pămîntul (care e tare, iar suprafețele plănuite întinse), să-l stropesc cu apă de ploaie. Cînd voi fi pregătit pămîntul, va trebui să mai caut flori. Voi face tot posibilul să nu mă surprindă, ca să nu mă întrerupă din lucru sau să-l vadă înainte de a fi gata. Am uitat că pentru mutarea plantelor există și unele condiții cosmice. Nu pot crede că după atîta primejdie, după atîta oboseală, florile să nu rămînă vii pînă la apusul soarelui.

În privința grădinilor sînt lipsit de simț estetic, dar oricum, printre pășuni și buruieni, rodul muncii mele va fi mișcător. Va fi o înșelătorie, firește; potrivit planului meu, în după-amiaza aceasta va fi o grădină îngrijită; dar mîine (dacă e vînt), poate să fie moartă sau fără flori.

Mi-e cam rușine să-mi mărturisesc proiectul. O femeie uriașă așezată, privind apusul, cu mîinile împreunate sub un genunchi; un bărbat foarte mic, făcut din frunze, în-

genuncheat în fața femeii (dedesubtul acestui personaj voi pune cuvîntul „eu” între paranteze).

Se va pune și această inscripție:

*Ești sublimă, nu îndepărtată și de neînțeles,
Păstrezi întreaga liniște a trandafirului necules.*

Oboseala mea a devenit aproape o boală. Am la dispoziție cerul și posibilitatea de a mă culca sub copaci pînă la șase după-amiază, dar voi amîna odihna pentru a scrie. Această nevoie de a scrie cred că se datorează nervilor. Pretextul e că acum actele mele mă duc către una din cele trei perspective: tovarășia femeii, singurătatea (adică moartea în care am petrecut ultimii ani, imposibilă după ce am contemplat-o pe femeie) sau îngrozitoarea justiție. Care din ele va deveni realitate? E greu s-o știu dinainte, totuși redactarea și lectura acestor memorii mă pot ajuta să fac previziunea asta atît de utilă și îmi vor permite poate chiar să particip la făurirea unui viitor acceptabil.

Am lucrat ca un executant prodigios; opera rezultă din relația între fragmentele care o compun. Poate că magia depinde tocmai de asta: trebuie să mă dedic fiecărui fragment, să înving dificultatea de a planta fiecare floare și de a o alinia cu precedentă. În timpul execuției nu se putea prevedea

cum avea să arate opera încheiată; va fi sau un ansamblu dezordonat de flori, sau o femeie, nu se știe.

Totuși, lucrarea nu pare improvizată, arată destul de elegant. N-am putut să-mi îndeplinesc proiectul. În imaginație nu-i mai greu de închipuit o femeie așezată, ținându-și cu mâinile un genunchi, decît o femeie stînd în picioare; din flori, însă, prima este aproape imposibil de realizat. Femeia e văzută din față, cu capul și picioarele din profil, privind un apus de soare. Fața și un șal cu flori mov formează capul. Pielea nu iese bine. N-am putut reda culoarea asta austeră, care-mi repugnă și mă atrage. Rochia din flori albastre are borduri albe. Soarele făcut din niște stranii floarea-soarelui care cresc pe-aici. Marea, din aceleași flori ca și rochia. Personajul care mă reprezintă stă în profil, ingenuncheat, e mic (are doar o treime din mărimea femeii) și verde, alcătuit din frunze.

Am modificat inscripția. Prima era prea lungă pentru a o face din flori. Am schimbat-o cu alta:

Moartea mi-ai dezvăluit-o pe această insulă.

Mă bucuram că sînt un mort care încă veghează. Din cauza acestui sentiment, am neglijat însă politetea; propoziția putea conține un reproș, totuși am revenit la acea

idee. Mă orbeau, cred, dorința de a mă prezenta ca un fost mort, precum și descoperirea literară sau banală că moartea era imposibilă alături de acea femeie. Cu toată monotonia lor, aberațiile acestea erau aproape monstruoase:

Un mort pe această insulă ai trezit.

sau:

Nu sînt mort: sînt îndrăgostit.

M-am simțit descurajat. Inscripția florilor spune:

Omagiul timid al unui amor.

Totul s-a petrecut în cadrul celei mai previzibile normalități, dar într-o formă nesperat de benignă. Sînt pierdut. Lucrînd la această grădiniță, am comis o greșeală elementară, la fel ca Ajax, sau vreun alt personaj elenic uitat, cînd a înjunghiat animalele; dar în acest caz, chiar eu sînt animalele înjunghiate.

Femeia a sosit mai devreme decît de obicei. A lăsat geanta (cu cartea pe jumătate ieșită) pe o stîncă și, pe altă stîncă, mai netedă, a întins cuvertura. Avea un costum de tenis; un batic aproape mov, pe cap. A stat un moment privind marea, ca adormită; apoi s-a ridicat și s-a dus să ia cartea. S-a mișcat cu acea libertate pe care o avem cînd sîntem singuri. A trecut, atît la dus cît și la

întors, pe lângă grădinița mea, dar s-a prefăcut că n-o vede. Nu eram nerăbdător s-o vadă; dimpotrivă, cînd femeia a apărut, am înțeles greșeala mea uimitoare și am suferit că nu puteam ascunde o lucrare care mă condamna pentru totdeauna. M-am liniștit, poate, pierzîndu-mi cunoștința. Femeia a deschis cartea, și-a pus mîna între file și a continuat să privească după-amiaza. Nu a plecat pînă la căderea nopții.

Acum mă consolez reflectînd asupra condamnării mele. Este dreaptă sau nu? Ce trebuie să aștept după ce i-am dedicat această grădiniță de prost-gust? Cred, fără să mă revolt, că lucrul făcut, o dată ce-l pot critica, n-ar trebui să mă ducă la pierzanie. În fața unei ființe atotștiutoare, nu sînt omul care să se teamă de această grădină. La urma urmei, eu am creat-o.

Eram gata să-i spun că acolo se manifestau pericolele creației, greutatea de a purta diverse conștiințe în echilibru, simultan. Dar, la ce bun? Aceste justificări sînt fără vlagă. Totul e pierdut, viața alături de femeie, singurătatea dinainte. Stăruii fără scăpare în acest monolog, care, începînd chiar de acum, e nejustificat.

În ciuda nervilor, azi am fost inspirat, în timp ce după-amiaza se destrăma împărtaşindu-se din neîntinată seninătate, din

splendoarea femeii. Această senzație plăcută m-a cuprins din nou noaptea; am avut un vis cu lupanarul femeilor oarbe pe care l-am vizitat cu Ombrellieri, la Calcutta. Femeia a apărut și lupanarul s-a transformat într-un palat florentin, bogat, cu stucaturi. Eu, încurcat, am izbucnit: „Ce romantic!”, plângînd de fericire poetică și vanitate deșartă.

M-am trezit însă de cîteva ori, neliniștit din pricina lipsei mele de finețe față de riguroasa delicatețe a femeii. Nu voi uita: și-a dominat dezgustul pe care i l-a produs sărmana mea grădiniță și a simulat cu milă că n-o vede. Mă neliniștea de asemenea faptul că am auzit *Valencia* și *Tea for two*, pe care un fonograf le-a repetat exasperant pînă la răsăritul soarelui.

Tot ceea ce am scris despre destinul meu, cu speranță sau teamă, în glumă sau în serios, mă mortifică.

Încerc un sentiment foarte neplăcut. Mi se pare că știam de mult rezultatul jalnic al faptelor mele și că am insistat cu superficialitate și încăpățînare... Aș fi putut avea purtarea asta doar în vis, doar în nebunie... Azi după-amiază, ca un comentariu simbolic și anticipat, am visat că în timp ce jucam o partidă de *croquet*, știam că jocul avea să aibă ca rezultat uciderea unui om. Apoi, ireversibil, eu eram acel om.

Acum coșmarul continuă... Eșecul meu este definitiv și încep să povestesc vise. Vreau să mă trezesc, dar înlînesc acea rezistență care te împiedică să ieși din visele cele mai îngrozitoare.

Azi femeia a vrut să-i simt indiferența, ceea ce de altfel a reușit. Tactica ei este însă inumană și, cu toate că eu sînt victima, cred totuși că privesc obiectiv.

A venit cu dezgustătorul tenisman. Simpla prezență a acestui om ar trebui să înlătore orice gelozie. Este foarte înalt. Purta un sacou de tenis, de culoarea granatei, prea mare, pantaloni albi și pantofi enormi cu alb și galben. Barba părea falsă. Pielea e feminină, ca de ceară, marmorată pe la tîmple. Ochii sînt de culoare închisă, dinții dezgustători; vorbește rar, deschizînd mult o gură mică, rotundă, vocalizînd copilărește, arătînd o limbă mică și ea, rotundă, de un roșu aprins, lipită mereu de dinții inferiori. Mîinile sînt foarte lungi, palide; le ghicesc fin căptușite cu umezeală.

M-am ascuns imediat. Nu știu dacă ea m-a văzut, dar presupun că da, pentru că nici un moment nu a părut să mă caute cu privirea.

Sînt sigur că bărbatul nu a observat grădinița decît tîrziu. Ea s-a prefăcut că n-o vede.

Am auzit niște cuvinte franțuzești. Apoi n-au mai vorbit. Au devenit parcă dintr-o dată triști, privind marea. Bărbatul a spus ceva. De fiecare dată când un val se spărgea de pietre, făceam doi, trei pași repezi, apropiindu-mă. Erau francezi. Femeia a mișcat capul; n-am auzit ce-a spus, dar fără îndoială era o negație; avea ochii închiși și surîdea cu amărăciune sau extaz.

— Crede-mă, Faustine, a spus bărbosul cu o disperare prost stăpînită, iar eu i-am aflat numele: Faustine. (Dar lucrul și-a pierdut orice importanță.)

— Nu... acum știu ce urmărești...

A surîs, fără amărăciune și fără extaz, frivol. Îmi aduc aminte că în acel moment am urît-o. Se juca și cu bărbosul, și cu mine.

— E o nenorocire că nu ne înțelegem. Timpul e scurt: doar trei zile și apoi nimic nu va mai avea importanță.

N-am înțeles bine situația. Omul acesta era de fapt dușmanul meu. Mi s-a părut trist; nu m-ar fi mirat ca tristețea lui să fi fost un joc. Jocul Faustinei era insuportabil, aproape grotesc.

Omul a vrut să reducă din importanța cuvintelor lui anterioare. A spus cîteva propoziții care aveau cam acest sens:

— Nu trebuie să te neliniștești. Nu vom discuta o veșnicie...

— Morel, răspunse prosteste Faustine, ştii că-mi pari misterios?

Întrebările Faustinei n-au putut să-i înlăture tonul de glumă.

Bărbosul s-a dus să-i aducă şalul şi geanta. Erau pe o stîncă, la cîţiva metri. S-a întors agitîndu-le şi spunînd:

— Nu lua în serios ce ţi-am spus... Uneori cred că dacă îţi stîrnesc curiozitatea... Dar nu te supăra...

La dus şi la întors a călcat în picioare biata mea grădiniţă. Nu-mi dau seama dacă în mod conştient sau cu o inconştienţă iritantă. Faustine l-a văzut, jur că l-a văzut, şi n-a vrut să mă scutească de această ofensă; a continuat să-i pună întrebări, surîzătoare, interesată, devorată de curiozitate. Atitudinea ei mi s-a părut josnică. Fără îndoială, grădiniţa este de cel mai prost gust. Dar de ce s-o laşi călcată în picioare de un bărbos? Nu sînt şi aşa destul de călcat în picioare?

La ce te poţi aştepta însă de la astfel de oameni? Tipul lor corespunde idealului pe care-l caută totdeauna producătorii de cărţi poştale indecente. Se potrivesc: un bărbos palid şi o ȝigancă mare cu ochi enormi... Îmi vine să cred că i-am văzut chiar în cele mai cunoscute colecţii de la Pórtico Amarilló, la Caracas.

Încă mă mai întreb: ce trebuie să cred? Fără îndoială, Faustine este o femeie detestabilă. Dar ce vrea? Poate vrea să se joace cu mine și cu bărbosul; sau poate că bărbosul nu este altceva decît un instrument pentru a mă chinui pe mine și nu-i pasă dacă-l face să sufere. Poate că Morel nu e decît o afectare a ignorării mele și un semn că această ignorare ajunge la punctul culminant și deci la sfîrșit.

Dar poate că nu... E atîta vreme de cînd nu mă vede... Dacă continuă, cred că o s-o omor sau o să înnebunesc. Uneori mă gîndesc că partea asta de sud a insulei este atît de insalubră încît m-a făcut invizibil. Aș avea un avantaj: aș putea s-o răpesc pe Faustine fără nici un pericol...

Ieri nu m-am dus la stînci. Și azi mi-am spus de multe ori că nu mă voi duce, dar la jumătatea după-amiezei mi-am dat seama că voi merge. Faustine n-a venit și cine știe cînd va mai veni. Nu se mai poate amuza cu mine (după ce mi-a călcat în picioare grădinița). Acum prezența mea o va plictisi ca o glumă de care s-a făcut haz o dată și pe care cineva vrea s-o repete. Îmi promit să nu se mai repete.

Dar la stînci nu mai aveam liniște: „Este vina mea, îmi spuneam (pentru că Faustine

nu apărea), că m-am încăpățînat atîta să nu vin.”

M-am urcat pe colină. Am ieșit din spatele unui grup de plante și m-am trezit în fața a doi bărbați și a unei femei. M-am oprit, n-am mai respirat; între noi nu era nimic (cinci metri de spațiu gol și crepuscular). Bărbații stăteau întorși cu spatele; doamna era cu fața spre mine, ședea jos și mă privea. Am văzut-o tresărind. Brusc s-a întors și a privit spre muzeu. M-am ascuns în spatele unor plante. A spus cu voce veselă:

— Asta nu e oră pentru povești cu fantome. Să intrăm.

Nu știu încă dacă spuneau într-adevăr povești cu fantome sau dacă fantomele au apărut în propoziție pentru a anunța că se petrecuse ceva straniu (apariția mea).

Au plecat. Nu prea departe de mine mergeau un bărbat și o femeie. M-am temut că mă vor surprinde. Perechea s-a apropiat mai mult. Am auzit o voce cunoscută:

— Azi nu m-am dus să văd...

(Inima a început să-mi bată cu putere. Mi s-a părut că în această propoziție eu eram cel la care se refereau.)

— Îți pare rău?

Nu știu ce-a spus Faustine. Bărbosul făcuse progrese. Se tutuia.

M-am întors în părțile de jos ale insulei, hotărît să rămîn acolo pînă ce-o să mă ia marea. Dacă intrușii vin să mă caute, nu mă voi preda și nici nu voi fugi.

Hotărîrea mea de a nu mai apărea în fața Faustinei a durat patru zile (ajutat fiind de două marea care mi-au dat de lucru).

M-am dus devreme la stînci. Mai tîrziu au sosit Faustine și falsul tenisman. Vorbeau corect franțuzește, chiar foarte corect, aproape ca sud-americanii.

— Am pierdut deci toată încrederea dumneavoastră?

— Toată.

— Înainte credeți în mine.

Am observat că nu se mai tutuiiau, dar imediat mi-am amintit că oamenii, cînd încep să se tutuiască, nu pot evita reîntoarcerea la „dumneavoastră”. Poate, m-am gîndit, sînt influențat de conversația pe care o aud. Avea aceeași idee de întoarcere în trecut, dar în legătură cu alte subiecte.

— Și m-ați crede dacă aș putea să vă re-aduc într-un moment înainte de acea după-amiază, la Vincennes?

— Niciodată n-aș putea să vă mai cred, niciodată.

— Influența viitorului asupra trecutului, a spus Morel, cu entuziasm și voce foarte joasă.

Apoi au rămas tăcuți, privind marea. Bărbatul a vorbit ca și cum ar fi înlăturat o liniște apăsătoare.

— Crede-mă, Faustine...

Mi s-a părut încăpățânat. Continua cu aceleași rugăminți pe care le-am auzit cu opt zile înainte.

— Nu... Acum știu ce urmărești...

Conversațiile se repetau fără nici o justificare. Cititorul nu trebuie să-și imagineze aici că descoperă fructul amar al situației mele, și nici să se complacă în prea simpla asociere a cuvintelor *urmărit*, *solitar*, *mizantrop*. Am studiat subiectul înainte de proces: conversațiile sînt schimburi reciproce de știri (meteorologice, de exemplu), de indignări, de bucurii (intelectuale, de pildă) cunoscute dinainte și împărtășite de interlocutori. Emoționează plăcerea de a vorbi, de a exprima acorduri sau dezacorduri.

Îi priveam, îi auzeam. Am simțit că se petrece ceva straniu; dar nu știam ce. Acea canalie ridicolă mă indigna.

— Dacă v-aș spune tot ce urmăresc...

— V-aș insulta?

— Sau ne-am înțelege. Timpul e scurt, doar trei zile; e o nenorocire că nu ne înțelegem.

Cu mare greutate în conștiința mea, dar la timpul potrivit în realitate, cuvintele și

mişcărilor Faustinei și ale bărbosului coincideau cu cuvintele și mișcărilor lor de acum opt zile. Groaznica veșnică reîntoarcere. Reîntoarcere incompletă însă: grădinița mea. Mutilată data trecută de pașii lui Morel, astăzi este un loc răvășit, cu vestigii de flori moarte, turtite la pământ.

Prima impresie m-a măgulit. Am crezut a descoperi că în aptitudinile noastre trebuie să existe, nesperate, repetiții constante. Întâmplarea favorabilă mi-a îngăduit să observ. Să fii martor clandestin la diferite întrevederi ale acelorași persoane nu e un lucru frecvent. Scenele se repetă ca la teatru.

Auzindu-i pe Faustine și pe bărbos, îmi corectam amintirea conversației anterioare (transcrisă din memorie cu câteva pagini în urmă).

Mi-a fost teamă că această descoperire ar putea fi doar efectul unei slăbiri a amintirilor mele sau al comparației dintre o scenă reală și una simplificată prin uitare.

Apoi, cu amărăciune bruscă, am bănuir că totul ar fi o reprezentație burlescă, o glumă îndreptată împotriva mea.

Datorez o explicație. Niciodată nu m-am îndoit că era bine să încerc ca Faustine să simtă exclusiv importanța noastră, a amîndurora (și că bărbosul nu conta). Cu toate

acestea, mă tenta dorința de a-l pedepsi pe acest individ, mă amuza chiar și ideea de a-l înfrunța în vreun fel care să-l acopere de ridicol.

În sfârșit sosise ocazia. Cum să profit de ea? M-am străduit să mă gândesc (fiind dominat exclusiv de furie).

Nemișcat, ca și cum aș fi reflectat, am așteptat momentul să le ies în cale. Bărbosul s-a dus să ia șalul și geanta Faustinei. S-a întors agitându-le (spunînd ca data trecută):

— Nu lua în serios ce ți-am spus... Uneori cred...

Era la cîțiva metri de Faustine. Am apărut hotărît să fac orice, dar nimic special. Spontaneitatea e deseori sursă de grosolăunii. L-am arătat pe bărbos, ca și cum l-aș fi prezentat Faustinei, și am strigat:

— *La femme à barbe, Madame Faustine!*

Nu era o glumă bună, nici măcar nu se știa sigur împotriva cui era îndreptată.

Bărbosul a continuat să meargă spre Faustine și nu s-a împiedicat de mine numai pentru că m-am dat brusc la o parte. Femeia nu și-a întrerupt întrebările, nu și-a lepădat veselia de pe chip. Liniștea ei încă mă mai înspăimîntă.

Din acel moment și pînă azi după-amiază am fost copleșit de rușine și de dorința de a îngenunchea în fața Faustinei. N-am

putut aștepta pînă la apusul soarelui. M-am dus pe colină hotărît să mă pierd și cu un presentiment că dacă totul ieșea bine voi fi silit să joc o scenă de rugăminți melodramatice. Greșeam. Ceea ce se petrece nu are explicație. Colina era pustie.

Cînd am văzut colina pustie, m-am temut de-o capcană. Am străbătut cu spaimă muzeul, uneori ascunzîndu-mă. Dar ajungea să privești mobilele și pereții, căptușiți cu singurătate, ca să te convingi că nu era nimeni acolo. Ba chiar mai mult: ca să te convingi că niciodată nu fusese nimeni. E greu, după o absență de aproape douăzeci de zile, să poți afirma că toate obiectele dintr-o casă cu foarte multe încăperi se află unde erau cînd ai plecat; cu toate acestea accept, ca o evidență pentru mine, că aceste cincisprezece persoane (și tot atîția servitori) n-au mișcat o bancă, o lampă sau, dacă au mișcat ceva, au pus totul în locul și în poziția pe care le aveau înainte. Am inspectat bucătăria, spălătoria: mîncarea pe care am lăsat-o acum douăzeci de zile, îmbrăcămintea (furată dintr-un dulap al muzeului) pusă la uscat acum douăzeci de zile erau acolo, una putrezită, cealaltă uscată, amîndouă intacte.

Am strigat în casa aceea goală: „Faustine! Faustine!” Nici un răspuns.

Există doi factori, un fapt și o amintire, pe care acum îi văd împreună, oferind o explicație. În ultimul timp mă ocupasem cu încercarea unor noi rădăcini. Cred că în Mexic indienii cunosc o băutură preparată din suc de rădăcini — aceasta este amintirea (sau uitarea) — care provoacă deliruri timp de mai multe zile. Concluzia (cu privire la șederea Faustinei și a prietenilor ei pe insulă) este logic admisibilă, cu toate acestea numai dacă accept jocul aș putea s-o iau în serios. Parcă m-aș juca: am pierdut-o pe Faustine și asist la prezentarea acestor probleme în fața unui observator ipotetic, un al treilea.

Neîncrezător, mi-am adus aminte de condiția mea de evadat și de puterea infernală a justiției. Poate că totul nu e decît o nemaipomenită stratagemă. Nu trebuia să mă las doborât, nu trebuia să reduc capacitatea mea de rezistență: *catastrofa* ar putea fi atît de îngrozitoare.

Am inspectat capela, subteranele. Am hotărît să văd toată insula înainte de a mă culca. M-am dus la stînci, la pășunile de pe colină, pe plajă, și, dintr-un exces de prudență, în părțile de jos ale insulei. A trebuit să accept că intrușii nu erau pe insulă.

Cînd m-am întors la muzeu, era aproape noapte. Eram nervos. Doream claritatea luminii electrice. Am încercat mai multe întreprătoare, dar nu era lumină. Astfel pare să se confirme părerea mea că marea trebuie să furnizeze energia motoarelor (prin mijlocirea acelei mori hidraulice sau a rotorului care există în părțile de jos ale insulei). Intrușii au consumat lumina. De la ultimele două marea a urmat un prelungit interval de calm. S-a încheiat chiar în după-amiaza asta, pe cînd intram eu în muzeu. A trebuit să închid totul; se părea că vîntul și marea erau pe cale să distrugă insula.

În prima subterană, între motoarele pîrînd uriașe în penumbră, m-am simțit brusc deprimat. Efortul de a mă sinucide era de prisos deoarece, o dată dispărută Faustine, nici măcar nu-mi mai putea rămîne anacronica satisfacție a morții.

Dintr-o obligație confuză, pentru a-mi justifica coborîrea, am încercat să pun în funcțiune uzina electrică. S-au produs niște explozii slabe, apoi calmul s-a restabilit, în vreme ce o furtună izbea ramurile unui cedru de geamul gros al luminatorului.

Nu-mi aduc aminte cum am ieșit de acolo. Ajungînd sus, am auzit un motor; lumina cuprinsese totul cu repeziciune și

m-am trezit în fața a doi oameni: unul îmbrăcat în alb, celălalt în verde (un bucătar și un servitor). Nu știu care din ei a întrebat (în spaniolă):

— Vrei să-mi spui de ce a ales acest loc pierdut?

— O fi știind el de ce, răspunse celălalt (tot în spaniolă).

Am ascultat cu neliniște. Erau alți oameni. Aceste noi apariții (poate din creierul meu chinuit de lipsuri, de toxine și de sori, sau de insula asta fatală) erau iberici, iar discuția lor mă ducea la concluzia că Faustine nu se întorsese.

Continuau să vorbească cu o voce liniștită, ca și cum n-ar fi auzit pașii mei, ca și cum eu n-aș fi existat.

— Nu neg, dar cum de i-a trecut prin cap lui Morel?...

I-a întrerupt un bărbat care a spus furios:

— Pînă cînd? Mîncarea e gata de-o oră.

I-a privit fix (atît de fix încît m-am întrebat dacă nu cumva se lupta împotriva dorinței de a mă privi) și numai decît a dispărut strigînd. L-a urmat bucătarul; servitorul a luat-o la fugă în direcție opusă.

Făceam eforturi să mă liniștesc, dar tremuram. A sunat un gong. Mă aflam într-o situație în care chiar și eroii ar fi acceptat frica. Cred că într-o asemenea împrejura-

re n-ar fi rămas impasibili. Atunci a început să mă copleșească groaza. Din fericire, a durat puțin. Mi-am amintit de acel gong. Îl văzusem de multe ori în sufragerie. Am vrut să fug. M-am mai liniștit. Să fug era într-adevăr imposibil. Furtuna, barca de salvare, noaptea... Chiar dacă ar fi încetat furtuna, n-ar fi fost mai puțin cumplit s-o pornesc pe mare, în noaptea asta fără lună. În plus, barca de salvare n-ar fi putut pluti multă vreme... Cît privește părțile de jos ale insulei, erau cu siguranță inundate. Fuga mea s-ar fi terminat foarte repede. Era mai bine să ascult, să urmăresc mișcările acestor oameni, să aștept.

Am privit în jur și m-am ascuns (surîzând, pentru a părea sigur pe mine) în cămăruța de sub scară. Acest gest a fost (m-am gândit ulterior) foarte stîngaci. Dacă m-ar fi căutat, s-ar fi uitat fără îndoială acolo. Am stat o clipă fără să mă gîndesc, foarte liniștit, dar confuz încă.

Îmi apăreau două întrebări:

Cum au ajuns pe insulă? Cu furtuna asta nici un căpitan nu s-ar fi încumetat să se apropie; a presupune o transbordare sau o debarcare cu ajutorul bărcilor era absurd.

Cînd au ajuns? Mîncarea era gata de multă vreme, în schimb nu trecuse nici un sfert

de oră de cînd eu coborîsem la motoare, iar pe insulă nu era nimeni.

Îl pomeniseră pe Morel. Era vorba, cu siguranță, de o revenire a acelorași persoane. M-am gîndit, cuprins de emoție, că poate o voi vedea din nou pe Faustine.

Am ieșit din ascunzătoare presimțind o destindere bruscă, sfîrșitul uimirilor mele. Nu era nimeni.

Am urcat scara, am înaintat pe coridoarele mezaninului; de la unul din cele patru balcoane, între frunze întunecate și o zei-tate de lut ars, m-am aplecat să privesc de sus în sufragerie.

Ceva mai mult de o duzină de persoane erau așezate la masă. Mi-am închipuit că ar putea fi turiști neozeelandezi sau australieni; mi s-a părut că erau instalați, că nu erau pe punctul de a pleca imediat.

Mi-amintesc bine: am văzut totul, i-am comparat cu turiștii, am descoperit că nu păreau să fie în trecere, și abia atunci m-am gîndit la Faustine. Am căutat-o și-am găsit-o imediat. Am avut o plăcută surpriză pentru că bărbosul nu era alături de Faustine; o bucurie efemeră însă; bărbosul nu era acolo (dar înainte să mă pot bucura cu adevărat, l-am văzut în fața Faustinei).

Conversațiile se purtau fără vlagă. Morel propuse tema nemuririi. S-a vorbit despre călătorii, sărbători, metode de alimentare. Faustine și o fată blondă au vorbit despre medicamente. Alec, un bărbat tânăr, îngrijit pieptănat, tip de oriental și cu ochii verzi, a încercat să povestească despre comerțul lui cu lână, fără să insiste și fără succes. Morel s-a entuziasmat făcând planuri pentru un teren de pelotă sau de tenis pe insulă.

I-am cunoscut ceva mai bine pe oamenii de la muzeu. La stînga Faustinei era o femeie, Dora?, cu părul blond, coafat, foarte zîmbitoare, cu capul mare și ușor aplecat înainte, precum un cal nobil. De cealaltă parte stătea un bărbat tânăr, brunet, cu ochii vii, fruntea încruntată și părul des. Apoi era o fată înaltă avînd pieptul scofîlcit, brațele extrem de lungi și o expresie de greață. Era Irene. În sfîrșit, cea care a spus *nu e ora pentru povești cu fantome*, în noaptea în care m-am suit pe colină. Nu-mi amintesc de ceilalți.

Cînd eram mic, mă jucam de-a descoperirile pe ilustrațiile din cărți: le priveam îndelung și apăreau în mod interminabil diferite obiecte. Am mai stat acolo o vreme contrariat, privind panourile cu femei, tigri sau pisici de Fuyita.

S-au dus cu toții în hol. Foarte încet și cu mare teamă — dușmanii mei erau fie dom-

nii din hol, fie personalul din subsol — am coborît pe scara de serviciu pînă la ușa ascunsă în spatele paravanului. Ceea ce am văzut mai întîi a fost o femeie care tricota în apropierea unuia dintre caliciile de alabastru, femeia care se numește Irene, și cealaltă cu care stătea de vorbă. Am mai căutat și, cu riscul de a fi descoperit, l-am văzut pe Morel la o masă, cu alte cinci persoane, jucînd cărți. Fata care stătea cu spatele era Faustine. Sub masa mică erau o mulțime de picioare și-am petrecut cîteva minute, poate nu doar cîteva, insensibil la orice în afară de gîndul de-a verifica dacă picioarele lui Morel și cele ale Faustinei se atingeau. Această lamentabilă preocupare a încetat complet, înlocuită fiind de oroarea pe care mi-au produs-o fața roșie și ochii foarte rotunzi ai unui servitor care m-a privit și care a intrat în hol. Am auzit pași. Am fugit. M-am ascuns între primul și al doilea șir de coloane de alabastru, în salonul rotund, pe acvariu. Sub mine înotau pești identici cu cei pe care-i scosesem putreziți în primele mele zile pe insulă.

După ce m-am liniștit, m-am apropiat de ușă. Faustine, Dora — tovarășa ei de masă — și Alec urcau scara. Faustine se mișca cu o încetineală studiată. Pentru acest corp enorm,

pentru aceste picioare prea lungi, pentru această nătîngă senzualitate, eu îmi riscam calmul, Universul, amintirile, neliniştea atît de vie şi o întreagă bogăţie de cunoştinţe, cîştigate cu trudă, privind marea şi rădăcinile comestibile.

I-am urmărit. Deodată au intrat într-o cameră. În faţa mea am găsit o uşă deschisă, o cameră luminată şi goală. Am intrat cu multă precauţie. Fără îndoială cel care a stat acolo a uitat să stingă lumina. Aspectul patului şi al mesei de *toilette*, lipsa cărţilor, a rufelor, a celei mai mici dezordini arătau că nimeni nu locuia acolo.

M-a cuprins neliniştea cînd ceilalţi locuitori ai muzeului au trecut în camerele lor. Am auzit paşi pe scară şi am vrut să sting lumina, dar a fost imposibil: întrerupătorul se blocase. N-am insistat, pentru că o lumină stingîndu-se într-o cameră goală ar fi atras atenţia.

Dacă n-ar fi fost întrerupătorul acela, poate m-aş fi culcat şi-aş fi dormit împins de oboseală, de numeroasele lumini pe care le vedeam stingîndu-se printre crăpăturile uşilor şi de liniştea pe care mi-o dădea prezenţa femeii cu capul mare în camera Faustinei. Mă gîndeam că, dacă cineva ar trece pe coridor, ar intra în camera mea ca să stingă lumina, restul muzeului fiind în întune-

ric. Lucrul acesta, deși inevitabil, n-ar fi fost prea periculos. Găsind întrerupătorul blocat, persoana ar pleca pentru a nu-i tulbura pe ceilalți. Era suficient să mă ascund puțin.

Mă gîndeam la toate astea cînd a apărut capul Dorei. Ochii ei au trecut prin mine. A plecat fără să încerce să stingă lumina.

Am rămas aproape bolnav de spaimă. Eram gata de plecare, dar înainte de-a ieși am străbătut casa cu gîndul, în căutarea unei ascunzătorii sigure. Regretam că părăsesc această cameră de unde se putea ține sub observație ușa Faustinei. M-am așezat pe pat și-am adormit. Puțin după aceea am văzut-o în vis pe Faustine. Se făcea că intra-se în cameră și ședea foarte aproape de mine. Apoi m-am trezit. Nu era lumină. Am căutat să nu mă mișc, am căutat să văd în întuneric, dar respirația și spaima erau de nestăpînit.

M-am ridicat, am ieșit pe coridor și am ascultat liniștea care urmase furtunii: nimic nu o întrerupea.

Am început să merg pe coridor și să mă gîndesc că pe neașteptate s-ar putea deschide o ușă, iar eu aș putea intra în puterea unor mîini agile, interpelat de o voce zeflemitoare, de neconfundat. Și atunci, lumea ciudată în care trăisem ultimele zile, ipotezele și temerile mele, Faustine chiar n-ar mai fi fost altceva decît niște imagini efe-

mere în fața închisorii și spânzurătorii. Am coborât scara pe întuneric, cu grijă. Am ajuns la o ușă și am vrut s-o deschid. A fost imposibil; nici măcar n-am putut să-i mișc clanța (cunoșteam aceste broaște care blochează clanța, dar nu înțelegeam sistemul ferestrelor, care, deși nu aveau broască, rămâneau zăvorâte). Mă convingeam de imposibilitatea de-a ieși enervându-mă mai tare și, fie din acest motiv, fie din cauza neputinței în care mă arunca întunericul, pînă și ușile interioare deveneau de netrecut. Niște pași pe scara de serviciu mi-au sporit graba. N-am știut cum să ies. Am mers fără zgomot ținîndu-mă de un perete, pînă la unul din enormele calicii de alabastru; cu efort și mare risc am alunecat înăuntru.

Am rămas așa multă vreme, neliniștit, sprijinindu-mă de suprafața luminoasă a alabastrului și de fragilitatea lămpii. M-am întrebat dacă Faustine o fi rămas singură cu Alec sau dacă unul dintre ei o fi ieșit cu Dora, fie înainte, fie după.

Azi-dimineață m-au trezit niște voci, dar eram foarte slăbit și prea obosit pentru a putea asculta. Apoi din nou n-am mai auzit nimic.

Voiam să ies afară din muzeu. Am început să mă ridic în picioare cu teama să nu alunec și să nu sparg enorma lampă, avînd grijă să nu mă vadă cineva apărînd. Foarte în-

cet, anevoie, am coborât din urna de alabastru. Așteptînd să mă mai liniștesc puțin, m-am refugiat în spatele draperiilor. Eram așa de slăbit, încît nu le puteam mișca; mi se păreau rigide și grele ca draperiile de piatră ale unor morminte. Mi-am închipuit, chinuit de foame, pîini și alte alimente preparate, proprii civilizației: în încăperea din fața sufrageriei le-aș găsi, fără îndoială. Am trecut prin leșinuri ușoare, îmi venea să rîd; fără teamă, m-am dus pînă la vestibulul scării. Ușa era deschisă. Nu era nimeni. Am trecut în încăperea din fața sufrageriei cu o îndrăzneală care mă umplea de mîndrie. Am auzit pași. Am vrut să deschid o ușă care dădea afară și iarăși m-am întîlnit cu una din acele clanțe neînduplecate. Pe scara de serviciu cobora cineva. Am alergat spre intrare. Prin ușa deschisă am putut vedea o parte dintr-un scaun de paie și niște picioare încrucișate. M-am întors în direcția scării principale; acolo am auzit de asemenea pași. În sufragerie era lumină. Am intrat în hol, am văzut o fereastră deschisă și, aproape în același timp, de-o parte a ferestrei pe Irene și pe femeia care în seara trecută vorbea despre fantome, iar de cealaltă parte pe tînărul cu fruntea încruntată și părul des, cu o carte deschisă, mergînd spre mine și declamînd poezii franțuzești. Întîi m-am oprit, apoi am mers țeapăn printre ei, încît

aproape că i-am atins. Am sărit pe fereastră și, cu picioarele chinuite de dureri din pricina izbiturii (de la fereastră la gazon sînt vreo trei metri), am alergat pe mal în jos, căzînd de multe ori, fără să-mi pese dacă mă vede cineva.

Am pregătît puțină mîncare și-am devorat-o într-o clipă, cu disperare, fără poftă.

Acum aproape că nu mai am dureri. Sînt mult mai liniștit. Deși e absurd, mă gîndesc că poate cei din muzeu nu m-or fi văzut. A trecut o zi întreagă și n-a venit nimeni să mă caute. Mi-e frică să cred în atîta noroc.

Am un element care poate servi cititorilor acestui raport pentru a cunoaște data celei de-a doua apariții a intrușilor, și anume cele două luni și cei doi sori care s-au văzut în ziua următoare. Poate că e vorba doar de o apariție locală sau de un fenomen de iluzie optică, determinat de lună, soare, mare și aer, fenomen vizibil desigur atît la Rabaul, cît și în întreaga zonă. Am observat că acest al doilea soare (poate imaginea celui alt) este mult mai violent. Mi se pare că între ieri și alaltăieri a existat o creștere infernală de temperatură, ca și cum noul soare ar fi adăugat o vară exagerată primăverii. Noaptea sînt foarte albe, ceva ca un reflex polar plutind prin aer. Îmi închipui că

cele două luni și cei doi sori nu prezintă prea mult interes; probabil că știrea despre ei a ajuns pretutindeni, fie că au fost văzuți pe cer, fie că s-a vorbit despre ei în informații mai docte și mai complete. Nu-i pomenesc pentru a le conferi valoare de poezie sau de curiozitate, ci pentru ca lectorii mei, care primesc ziare și au zi de naștere, să dateze aceste pagini.

Trăim primele nopți cu două luni. Totuși doi sori s-au mai văzut, după cum povestește Cicero în *De natura Deorum*:

Tum sole quod ut e patre audivi Tuditano et Aquilio consulibus evenerat.

Nu cred să fi citat greșit¹. D. Lobre, la Institutul Miranda, ne-a făcut să învățăm pe dinafară primele cinci pagini ale Cărții a Doua și ultimele trei pagini ale Cărții a

¹ Se înșală. Omite cuvântul cel mai important: *geminato* (din *geminatus*, îngemănat, duplicat, repetat, reiterat). Fraza este: ...*tum sole geminato, quod, ut e patre audivi, Tuditano et Aquilio consulibus evenerat: quo quidem anno P. Africanus sol alter extinctus est*: ... Traducerea lui Menéndez y Pelayo: Cei doi sori care, după cum l-am auzit pe tatăl meu, s-au văzut în timpul consulatului lui Tuditano și Aquilius; în același an în care s-a stins acel alt soare al lui Publius Africanul (183 a. Ch.). (*Nota editorului*)

Treia. Nu cunosc nimic mai mult din *Despre natura zeilor*.

Intrușii n-au venit să mă caute. I-am văzut apărînd și dispărînd la marginile colinei. Poate datorită vreunei nedesăvîrșiri a sufletului meu (și a numărului nesfîrșit de tînjari), am avut nostalgia zilei trecute, cînd nu-mi făceam speranțe în privința Faustinei și nu trăiam această stare de zbucium. Am avut nostalgia aceluia moment în care m-am simțit, atunci cînd mă aflam în muzeu, stăpînul propriei mele singurătăți.

Acum mi-aduc aminte la ce mă gîndeam alaltăseară, în camera aceea puternic luminată. Mă gîndeam la natura intrușilor și la relațiile pe care le-am avut cu ei.

Am încercat diverse explicații:

Una din ele ar fi aceea că eu aș avea celebra ciumă; efectele ciumei asupra imaginației ar fi: oamenii, muzica, Faustine; iar asupra corpului leziuni îngrozitoare, semne ale morții, pe care însă efectele asupra imaginației nu mă lasă să le văd.

Altă explicație ar fi că aerul viciat din părțile de jos ale insulei și o alimentație deficitară m-au făcut poate invizibil, așa încît intrușii nu m-au văzut (sau au o disciplină supraumană; am înlăturat în mod secret, cu satisfacția de a proceda cu abilitate, orice bănuială de simulare organizată, polițistă).

Obiecție la această explicație: nu sînt invizibil pentru păsări, șopîrle, șobolani, țințari.

Mi-a trecut prin minte (vag) că ar putea fi vorba de ființe de altă natură, de pe altă planetă, cu ochi, dar nu pentru văz, cu urechi, dar nu pentru auz. Mi-am adus aminte că vorbeau o franceză corectă. Am extins enormitatea presupunerii anterioare: avansînd ideea că această limbă ar fi un atribut comun lumilor noastre, dar destinat unor scopuri diferite.

Prin aberația de a povesti visuri am ajuns la cea de a patra ipoteză. Astă-noapte am avut următorul vis:

Se făcea că eram într-un ospiciu. După un îndelungat consult (procesul?) cu un medic, familia mea mă adusesese acolo. Directorul era Morel. Deși știam neîncetat că eram pe insulă, uneori credeam că sînt la ospiciu, iar alteori că eram eu însumi directorul ospiciului.

Nu cred absolut necesar să iau un vis drept realitate, și nici realitatea drept nebunie.

În sfîrșit, a cincea ipoteză: intrușii ar fi un grup de prieteni morți, iar eu, un călător ca Dante, ca Swedenborg sau alt mort, dintr-o altă castă, într-un moment diferit al metamorfozei sale; această insulă ar fi un purgatoriu sau un cer al acelor morți (rămîne

deschisă posibilitatea diverselor ceruri; dacă ar fi doar un singur cer, toți ne-am duce numai acolo unde ne-ar aștepta o companie fermecătoare și discuții literare, așa încât mulți ne-am fi lăsat deja pradă morții).

Acum înțelegeam de ce romancierii propun fantome care au de ce să se plîngă. Morții continuă să existe printre cei vii. Le vine greu să-și schimbe obiceiurile, să renunțe la tutun sau la prestigiul de violatori de femei. Am fost îngrozit (m-am gândit dramatizînd în sinea mea) că aş putea fi invizibil; îngrozit că Faustine, aproape de mine, ar putea fi totuși pe altă planetă (numele Faustine m-a făcut melancolic); iar eu aş putea fi mort, inaccesibil (o voi vedea pe Faustine, o voi vedea plecînd, iar semnele mele, rugămințile mele, gesturile mele agresive n-o vor putea atinge); astfel de soluții oribile sînt speranțe frustrate.

Analiza acestor ipoteze îmi dădea o puternică euforie. Am adunat dovezi care arătau că relația mea cu intrușii era o relație între ființe din planuri diferite. Pe această insulă poate s-a petrecut o catastrofă imperceptibilă pentru morții ei, adică pentru mine și pentru animalele care o locuiau, iar mai târziu ar fi sosit intrușii.

Sînt mort! Cît m-a entuziasmat faptul ăsta (mi-a gîdilat vanitatea, simțul literar).

Mi-am recapitulat viața. Copilăria puțin încurajatoare, cu după-amiezele pe Promenada Paradisului; zilele dinaintea detenției mele, aproape străine; îndelungata mea fugă; lunile pe care le-am petrecut pe insulă. Moartea avea două ocazii să se amestece în istoria mea. Una, în zilele dinaintea sosirii poliției în camera mea de la pensiunea împutită și roz din strada Oeste, numărul 11, față în față cu Pastora (procesul a avut loc înaintea judecătorilor supremi, iar apoi mi-au fost sortite fuga și călătoriile în cer, infern sau purgatoriu). Cealaltă ocazie apărea în timpul călătoriei cu barca. Soarele îmi crăpa capul și, deși am vîslit pînă aici, probabil că mi-am pierdut cunoștința cu mult înainte de a ajunge. Toate amintirile din acele zile îmi apar vagi, cu excepția unei lumini infernale, a unui du-te-vino și a unui zgomot de apă, dar mai ales cu excepția unei suferințe mai mari decît toată vitalitatea noastră.

Mă gîndeam de foarte multă vreme la asta, așa că eram cam sătul și am continuat într-o logică mai puțin strînsă: n-am murit pînă cînd nu au apărut intrușii; în singurătate este imposibil să fii mort. Pentru a reînvia trebuie să suprimi martorii. Va fi o exterminare ușoară. Nu exist, așadar nu vor bănuî distrugerea lor.

Mă gîndeam și la altceva, la un incredibil proiect de răpire, foarte personal, parcă dintr-un vis, pe care mi-l povesteam singur.

În momentele de extremă anxietate am imaginat aceste explicații nejustificabile, zadarnice. Omul nu suportă perioade lungi de trăiri intense.

Mă aflu într-un infern. Sorii sînt copleșitori. Nu mă simt bine, am mîncat niște bulbi asemănători cu napii, foarte ațoși.

Sorii stăteau deasupra, unul mai aprins decît celălalt, și dintr-o dată (cred că pînă în acel moment am privit marea) a apărut un vapor, foarte aproape, între recifuri. A fost ca și cum aș fi dormit (pînă și muștele zboară adormite sub acest soare dublu) și m-aș fi trezit secunde sau ore după aceea, fără să-mi dau seama că dormisem sau că mă trezeam. Era un vapor alb care transporta mărfuri. *Sentința mea*, m-am gîndit indignat. *Fără îndoială vin să exploreze insula*. Coșul, galben (ca la vapoarele de la Royal Mail și de la Pacific Line), foarte înalt, a suierat de trei ori. Intrușii au dat buzna pe marginile colinei. Cîteva femei au salutat cu batistele.

Marea era nemișcată. De pe vapor au coborît o șalupă. Le-a trebuit aproape o oră ca să pună în funcțiune motorul. Pe insulă a debarcat un marinar îmbrăcat cu un cos-

tum de ofițer sau de căpitan. Ceilalți s-au întors la vapor.

Omul s-a urcat pe colină. Eram foarte curios și, în ciuda durerilor pe care le simțeam și a bulbilor nedigerați, m-am urcat pe cealaltă parte a colinei. L-am văzut salutînd respectuos. L-au întrebat cum a fost călătoria pe care o făcuse și dacă *obținuse totul* la Rabaul. Eu ședeam în spatele unui fenix muribund, fără teama de a fi văzut (mi se părea inutil să mă ascund). Morel l-a condus pe om pînă la o bancă. Au vorbit.

Acum știam la ce mă puteam aștepta. Vaporul trebuia să fie sau al intrușilor, sau al lui Morel. Venea să-i ia.

Am trei posibilități, m-am gîndit. Să o răpesc, să mă urc pe vas sau să o las să plece. Dacă o răpesc, vor veni să o caute și, mai devreme sau mai tîrziu, tot ne vor găsi. Nu va fi existînd în toată insula un loc în care s-o ascund? Mi-aduc aminte că făceam eforturi chinuitoare să gîndesc.

De asemenea, mi-a trecut prin minte, aș putea s-o scot din camera ei în primele ore ale nopții și să plecăm vîslind, luînd barca cu care am venit de la Rabaul. Dar încotro? S-ar repeta oare miracolul acelei călătorii? Și apoi cum să mă orientez? Ar merita să mă arunc cu Faustine în brațele sorții și să îndurăm împreună lipsuri îndelungate în

acea barcă, în mijlocul oceanului? Sau, cine știe, lipsurile nu vor fi chiar atît de îndelungate, fiindcă s-ar putea să ne scufundăm la mică distanță de țărm.

Pe de altă parte, dacă aș reuși să mă urc pe vapor, aș fi cu siguranță descoperit. Atunci însă ar rămîne posibilitatea de a vorbi, de a cere să fie chemați Faustine sau Morel și de a le explica situația mea. Dacă povestea mea n-ar fi acceptată, poate aș avea timp să mă sinucid sau să-i determin să mă ucidă înainte de-a ajunge la primul port cu închi-soare.

Trebuie să mă hotărăsc, m-am gîndit.

Un bărbat înalt, robust, cu fața aprinsă, cu barba neagră prost rasă și apucături efeminate, s-a apropiat de Morel spunîndu-i:

— Încă n-am terminat pregătirile. E tîrziu.

Morel a răspuns:

— Un moment.

Căpitanul s-a ridicat; Morel, ridicat și el pe jumătate, a continuat să-i vorbească în grabă. L-a bătut pe umăr și s-a întors către cel gras, în timp ce îl saluta celălalt, și l-a întrebat:

— Mergem?

Grasul a privit surîzînd inchizitorial la băiatul cu părul negru și cu sprîncenele dese, repetînd:

— Mergem?

Băiatul a fost de acord.

Făcînd abstracție de doamne, cei trei au alergat spre muzeu. Căpitanul însă s-a apropiat de el, surîzînd politicos. Grupul i-a urmat foarte încet pe cei trei.

Nu știam ce să fac. Scena, deși ridicolă, mi s-a părut alarmantă. Pentru ce se pregăteau? Nu eram emoționat. M-am gîndit că, dacă i-aș fi văzut plecînd cu Faustine, aș fi lăsat să se desfășoare această oroare poate la fel de pasiv și de puțin nervos.

Din fericire nu sosise momentul. Barba și picioarele slabe ale lui Morel s-au văzut de departe. Faustine, Dora, femeia pe care am auzit-o într-o seară spunînd povești cu fantome, Alec și cei trei bărbați dinainte coborau spre bazinul de înot în costume de baie. Pentru a vedea mai bine, am fugit de la o plantă la alta. Femeile tropăiau surîzătoare, iar bărbații săreau ca pentru a scăpa de un frig de neconceput pe acest tărîm cu doi sori. Prevedeam deziluzia pe care o vor avea cînd vor ajunge la marginea bazinului de înot. De cînd n-am mai schimbat-o, apa este (cel puțin pentru o persoană normală) impenetrabilă: e verde, opacă, spumoasă, cu tufe mari de frunze care au crescut monstruos, cu păsări moarte și, fără îndoială, cu vipere și broaște vii.

Pe jumătate goală, Faustine era, neîndoielnic, frumoasă. Avea acea fascinație a bucuriei, un pic prostescă, a oamenilor cînd fac baie în public. A fost prima care s-a aruncat cu capul în apă. I-am auzit rîzînd și bălăcindu-se.

Mai întîi au ieșit din apă Dora și femeia bătrînă. Bătrîna, mișcîndu-și neîncetat brațul, a numărat:

— Unu, doi, trei.

Ceilalți participau cu siguranță la o întrecere. Bărbații au ieșit epuizați. Faustine a rămas ceva mai mult în apă.

Între timp, marinarii debarcaseră și străbăteau insula. M-am ascuns între niște pîcuri de palmieri.

Voi povesti cu fidelitate faptele la care am asistat de ieri după-masă pînă azi dimineață, fapte neverosimile, care nu fără efort vor fi fost produse de realitate... Acum se pare că adevărata situație nu este cea descrisă în paginile anterioare și că situația pe care o trăiesc nu este cea pe care cred eu că o trăiesc.

Cînd cei care au făcut baie s-au dus să se îmbrace, am hotărît să stau la pîndă zi și noapte. Totuși, curînd am considerat nejustificată această măsură.

Plecam cînd a apărut băiatul cu sprîncele dese și cu părul negru. Un minut după aceea l-am surprins pe Morel spionînd, ascunzîndu-se la o fereastră. Apoi a coborît treptele clădirii. Nu eram departe, așa că am putut să-l aud.

— N-am vrut să vorbesc pentru că erau și ceilalți. Am să vă spun ceva doar dumneavoastră și altora cîțiva.

— Spuneți.

— Nu aici, a zis Morel, scrutînd cu neîncredere copacii. La noapte, cînd toți vor pleca, dumneavoastră să rămîneți.

— Mort de somn?

— Mai bine. Cu cît mai tîrziu, cu atît mai bine. Dar, înainte de toate, fiți discret. Nu vreau ca femeile să afle. Isteria lor mă înnebunește. Cu bine.

S-a îndepărtat în fugă. Înainte de a intra în casă, a privit înapoi. Băiatul începea să urce colina, dar l-au oprit gesturile lui Morel. A făcut o plimbare scurtă, cu mîinile în buzunare, fluierînd strident.

Am încercat să mă gîndesc la ceea ce văzusem, dar n-aveam chef. Eram neliniștit.

A mai trecut cam un sfert de oră.

Pe treptele clădirii a apărut alt bărbos, cărunt, gras, pe care nu l-am menționat încă în acest raport; a privit în depărtare, și de jur-împrejur. A coborît și a rămas în fața muzeului, nemișcat, aparent speriat.

Morel s-a întors. Au vorbit un minut. Am putut auzi:

— ...dacă eu v-aş spune că sînt înregistrate toate gesturile şi cuvintele dumneavoastră?

— Nu mi-ar păsa.

M-am întrebat dacă or fi descoperit jurnalul meu. Am hotărît să mă menţin în alertă, să nu mă las stăpînit de oboseală sau neatenţie şi să nu mă las surprins.

Grasul a rămas singur şi nehotărît. Morel a apărut din nou cu Alec, tînărul oriental cu ochi verzi. Au plecat toţi trei.

Apoi, au ieşit domnii şi servitorii cu scaune de răchită pe care le-au pus la umbra unui arbore de pîine, mare şi bolnav (am văzut cîteva exemplare mai puţin dezvoltate la o fermă veche din Los Teques). Femeile s-au aşezat pe scaune, iar în jurul lor bărbaţii s-au aşezat pe iarbă. Mi-am adus aminte de după-amiezele din patrie.

Faustine a trecut spre stînci. E supărător cît o doresc pe această femeie (şi ridicol: n-am vorbit niciodată unul cu altul). Purta un costum de tenis şi avea pe cap un şal aproape violet. Cum îmi voi mai aminti de şalurile astea cînd Faustine va fi plecat.

Doream să mă ofer să-i duc geanta sau pătura. Am urmărit-o de departe şi-am văzut-o lăsînd geanta pe o stîncă, întinzînd pă-

tura, rămânând nemișcată, contemplând marea sau amurgul, impunându-le liniștea ei.

Pierdeam ultima șansă cu Faustine. Aș fi putut să îngenunchez, să-i mărturisesc pasiunea mea, viața mea. N-am făcut-o pentru că nu mi s-a părut potrivit. E adevărat că femeile primesc în mod natural orice omagiu, dar era mai bine să las ca situația să se limpezească de la sine. Un necunoscut care dintr-o dată ne povestește viața lui, ne spune că a fost închis, condamnat la închisoare pe viață și că sîntem rațiunea lui de a exista, trezește desigur bănuieli. Te temi că totul nu-i decît o înșelăciune pentru a vinde un toc gravat cu *Bolivar* — 1783–1830 sau o sticlă cu o corabie cu pînze înăuntru. Altă soluție ar fi să-i vorbesc privind marea, ca un nebun contemplativ, să comentez apariția celor doi sori și dragostea noastră pentru amurguri; să aștept puțin întrebările ei, apoi să-i spun că sînt scriitor și că întotdeauna mi-am dorit să trăiesc pe o insulă solitară; să-i mărturisesc iritarea pe care am încercat-o la sosirea prietenilor ei; să-i povestesc despre exilul meu în partea inundabilă a insulei (ceea ce ar permite bine venitele explicații privind acele zone și calamitățile lor), și astfel să ajung la declarație: mă tem că vor pleca cu toții, și că va veni un amurg fără bucuria de-a o vedea, care mi-a intrat în sînge.

S-a ridicat. Am devenit foarte nervos (ca și cum Faustine ar fi auzit ce gîndeam, ca și cum aș fi ofensat-o). S-a dus să ia cartea pe care o lăsase, pe jumătate ieșită din geanta ei, pe o stîncă la vreo cinci metri. S-a așezat din nou. A deschis cartea, a pus mîna pe o pagină și a rămas ca adormită, privind înserarea.

Cînd a apus cel mai palid dintre sori, Faustine s-a ridicat. Am urmat-o... am alergat, m-am trîntit în genunchi și i-am spus, aproape strigînd:

— Faustine, te iubesc!

Am făcut asta gîndindu-mă că poate cel mai bine ar fi să profit de inspirație, să las inspirația să se impună cu sinceritatea ei spontană. Nu cunosc rezultatul pentru că m-au alungat o umbră și niște pași. M-am ascuns în spatele unui palmier. Propria-mi respirație, foarte zgomotoasă, aproape că mă împiedica să aud.

Morel îi spunea că trebuie să-i vorbească. Faustine a răspuns:

— Bine, să mergem la muzeu (asta am auzit clar).

Morel se opunea, ridicînd cîteva obiecții.

— Vreau să profit de această ocazie... în afara muzeului și a privirilor prietenilor noștri.

L-am auzit de asemenea: *vreau să-ți atrag atenția; ești o femeie deosebită; trebuie să-ți stăpânești nervii.*

Pot afirma că Faustine a refuzat cu încăpăținare să rămână. Morel a cedat:

— În noaptea asta, când toți vor pleca, fă-mi favoarea și rămâi.

Au mai parcurs distanța dintre palmieri și muzeu. Morel vorbea și gesticula mult. La una din aceste mișcări a luat-o de braț pe Faustine. Apoi au mers în liniște.

Cînd i-am văzut intrînd în muzeu, m-am gîndit că trebuie să-mi pregătesc ceva de mîncare pentru a prinde forțe și a putea sta de veghe toată noaptea.

Tea for two și *Valencia* au continuat pînă tîrziu în zori. Eu, în ciuda intențiilor mele, am mîncat puțin. Să vezi lumea dansînd, iar tu să guști din frunzele vîscoase, din rădăcinile cu gust de pămînt și din bulbii ca ghemele de ață, proeminenți și tari, acestea n-au fost argumente lipsite de eficacitate pentru a mă determina să intru în muzeu și să caut pîine și hrană adevărată.

Am intrat prin magazia de cărbuni, la miezul nopții. Cîțiva servitori erau în camera din fața sufrageriei și în cămară. Am hotărît să mă ascund și să aștept să se ducă

în camerele lor. Aș auzi, poate, ceea ce i-ar spune Morel Faustinei, băiatului cu sprâncenele groase, grasului sau lui Alec, orientalul cu ochi verzi. Apoi, aș fura ceva de mâncare și aș căuta o cale de ieșire.

În realitate, nu mă interesa discuția lui Morel. Pe mine mă neliniștea vaporul, atât de aproape de plajă, și atât de posibilă și iremediabila plecare a Faustinei.

Trecînd prin hol am văzut o fantomă a *Tratatului* lui Belidor pe care îl luasem cu mine acum cincisprezece zile; era pe aceeași consolă de marmură verde, în același loc pe consola de marmură verde. Mi-am pipăit buzunarul: am scos cartea; le-am comparat: nu erau două exemplare ale aceleiași cărți, ci de două ori același exemplar, înfășurînd într-un nor de cerneală albastră, compactă, cuvîntul PERSE, avînd ruptura oblică în colțul de jos, din afară... vorbesc desigur de o identitate exterioară, pentru că nici măcar n-am putut atinge cartea care stătea pe masă. M-am ascuns grăbit, ca să nu fiu descoperit (mai întîi de niște femei, apoi de Morel). Am trecut prin salonul cu acvariu și m-am ascuns în camera verde, după paravanul care forma un fel de căsuță. Printr-o crăpătură puteam să văd salonul acvariului.

Morel dădea ordine:

— Aici să-mi puneți o masă și un scaun.

Celelalte scaune au fost așezate la rînd, în fața mesei, ca într-o sală de conferințe.

Într-un târziu, au intrat aproape cu toții. A fost oarecare zgomot și curiozitate, cîte un surîs binevoitor; predomina însă acel calm născut din oboseală.

— Să nu lipsească nimeni, a spus Morel. N-am să încep pînă nu vin toți.

— Lipsește Jane.

— Lipsește Jane Gray.

— Adevărat.

— Să ne ducem după ea.

— Cine s-o scoată acum din pat?

— Nu poate lipsi.

— Doarme.

— Nu încep pînă cînd n-o văd aici.

— Mă duc s-o caut, a spus Dora.

— Te însoțesc, a spus băiatul cu sprîncene groase.

Am vrut să transcriu cît mai fidel această discuție. Dacă acum nu pare naturală, de vină sînt stilul sau memoria mea, ea a fost însă foarte firească. Văzînd acei oameni, auzindu-i vorbind, nimeni nu se putea aștepta la o întîmplare miraculoasă sau la negarea realității, ceea ce de fapt s-a și întîmplat mai târziu (deși totul avea loc deasupra unui acvariu luminat, deasupra peștilor cu coadă și a lichenilor, ca într-o pădure de coloane negre).

Morel a vorbit cu niște persoane pe care n-am putut să le văd:

— Trebuie să căutați în toată casa. Eu l-am văzut mai demult întrînd în această cameră.

Despre cine vorbea? Am crezut atunci că interesul meu pentru comportamentul intrușilor ar putea fi definitiv satisfăcut.

— Am cercetat întreaga casă, a spus o voce aspră.

— N-are importanță, aduceți-l, a răspuns Morel. Mi s-a părut că acum eram într-adevăr încolțit. Voiam să ies, dar m-am reținut. Îmi adusesem aminte că încăperile făcute din oglinzi erau adevărate infernuri de torturi renumite. Începeam să simt amenințarea căldurii.

Mai târziu, Dora și băiatul au revenit aducînd cu ei o femeie bătrînă; alcoolizată (pe care o văzusem la bazinul de înot). Mai veneau doi indivizi, servitori desigur, care se ofereau să ajute; s-au apropiat de Morel și unul dintre ei i-a spus:

— Nu putem face absolut nimic.

(Am recunoscut vocea aspră de acum o clipă.)

Dora i-a spus lui Morel:

— Haynes doarme în camera Faustinei. Nimeni n-o să fie în stare să-l scoată de-acolo.

Vorbiseră de Haynes? Nu m-am gândit vreodată că vorbele Dorei și discuția lui Morel s-ar putea referi la altcineva. Ei vorbeau despre căutarea cuiva, iar eu, speriat, eram gata să descopăr în totul numai aluzii sau amenințări care mă priveau. Abia acum îmi trecea prin minte că poate nici odată n-am fost în atenția acestor oameni... Mai mult încă: acum știu că ei nici nu mă pot căuta.

Oare sînt sigur de asta? Un om de bun-simț ar putea crede ceea ce am auzit eu ieri noapte sau ceea ce-mi imaginez că știu? Un om de bun-simț m-ar sfătui să uit coșmarul de a vedea în toate acestea doar o capcană întinsă pentru a mă prinde?

Și dacă ar fi într-adevăr o capcană, de ce să fie una atît de complicată? De ce să nu fiu arestat direct? N-ar fi o nebunie toată această obositoare reprezentatie?

Sîntem obișnuiți cu o anumită succesiune a lucrurilor, cu o vagă coerență a lumii. Acum mi se propune o realitate schimbată, fantastică. Atunci cînd un om se trezește din somn sau cînd moare, întîrzie pînă ce se smulge din spaimile somnului sau din preocupările și din mecanismele vieții. Și mie o să-mi vină greu acum să pierd obiceiul de a mă teme de oamenii ăștia.

Morel avea în față niște pagini de foiță galbenă, scrise la mașină. Le-a scos dintr-un castronaș de lemn de pe masă. În castronaș erau mai multe scrisori prinse cu ace și tăieturi de reclame din *Yachting* și *Motor Boating*. Se prezentau prețurile navelor vechi, condițiile de vânzare sau referințe pentru revizia lor. Am văzut cîteva.

— Lăsați-l pe Haynes să doarmă, a spus Morel. Îmi pare rău, dar, dacă încercați să-l aduceți, nu vom mai putea începe niciodată.

Morel a întins brațele și a spus cu voce întretăiată:

— Trebuie să vă fac o declarație. Surîdea nervos: Nu este gravă. Pentru a nu comite inexactități, am hotărît să citesc. Vă rog să ascultați. (A început să citească paginile galbene pe care le introduc în dosar. Azi-dimineață, cînd am fugit de la muzeu, erau pe masă; le-am luat de acolo.)¹

„Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită. O vom uita, desigur. Săptămîna bună pe care

¹ Pentru mai multă claritate, am crezut potrivit să punem între ghilimele ce era scris la mașină în acele pagini; ceea ce apare fără ghilimele sînt adnotații pe margine, cu creionul și cu aceleași caractere în care este scris restul jurnalului. (*Nota editorului*)

am trăit-o va atenua însă importanța acestui fapt.

Hotărîsem să nu vă spun nimic. N-ați fi fost cuprinși de o neliniște atît de firească. Aș fi putut dispune de toți, pînă în ultima clipă, fără acte de nesupunere, dar, cum sîntem prieteni, aveți dreptul să știți."

Își mișca ochii liniștit, surîdea, se încălzea puțin; a continuat cu avînt:

„Abuzul meu constă în faptul că v-am fotografiat fără autorizație. E limpede că nu-i vorba de-o fotografie ca oricare alta; este ultima mea invenție. În acea fotografie noi vom trăi etern. Imaginați-vă o scenă pe care se reprezintă complet viața noastră în aceste șapte zile, o scenă pe care să jucăm. Toate actele noastre au rămas înregistrate."

— Ce neobrăzare, a strigat un bărbat cu mustățile negre și dinții ieșiți în afară.

— Sper să fie o glumă, a spus Dora.

Faustine nu surîdea. Părea indignată.

„La sosire v-aș fi putut spune: Vom trăi veșnic. Poate că străduindu-ne să menținem o continuă veselie am fi stricat totul. M-am gîndit că orice săptămînă pe care o vom petrece împreună, dacă nu ne simțim obligați să folosim bine timpul, va fi plăcută. N-a fost așa? Astfel încît v-am oferit o veșnicie agreeabilă. Desigur, creațiile oamenilor nu sînt perfecte. Aici lipsesc cîțiva prieteni. Claude

s-a scuzat, lucrează la ipoteza, sub formă de roman și de abecedar teologic, a unui dez-acord între Dumnezeu și individ, ipoteză care i se pare capabilă să-l facă nemuritor și deci nu vrea să fie întrerupt. Madeleine nu mai merge la munte de doi ani, temându-se pentru sănătatea ei. Leclerc a promis să se ducă în Florida cu familia Davies."

Apoi a adăugat:

— Bietul Charlie, este limpede...

După tonul său mai apăsător pe cuvântul *bietul*, după solemnitatea mută a scenei, după cele câteva mișcări de scaune și schimbări de poziție care-au urmat, am conchis imediat că acel Charlie murise, mai precis că murise de curînd.

Parcă dorind să liniștească spiritele, Morel a spus:

— Îl am însă. Dacă vreunul vrea să-l vadă, pot să i-l arăt. A fost una dintre primele mele încercări care au dat rezultate.

S-a oprit. Mi se pare că a observat noua schimbare din sală (la început se trecuse de la o plictiseală binevoitoare la neliniște, cu o ușoară dezaprobare pentru proasta inspirație de-a pomeni despre un mort într-o atmosferă de veselie, acum însă sala era perplexă, îngrozită).

A revenit cu grabă la hîrțiile galbene:

„Creierul meu a avut de multă vreme doar două preocupări principale: să conceapă invențiile mele și să se gîndească la... (Simpatia dintre Morel și sală s-a restabilit din nou.) De exemplu, tai paginile unei cărți, mă plimb, îmi încarc pipa și-mi imaginez o viață fericită cu...”

Fiecare întrerupere provoca un ropot de aplauze.

„Cînd am desăvîrșit invenția, mi-a trecut prin gînd, mai întîi ca o simplă temă pentru imaginație, apoi ca un proiect incredibil, să confer perpetuă realitate fanteziei mele sentimentale...”

Credința că sînt superior și convingerea că este mai ușor să inspire dragoste unei femei decît să creezi ceruri m-au făcut să acționez spontan. Speranțele de a-i inspira dragoste au rămas zadarnice; n-am cîștigat prietenia ei dătătoare de încredere; nu mai am nici puterea și nici curajul de-a privi viața drept în față.

Ar fi trebuit să urmez o tactică, să urzesc planuri.” (Morel a schimbat tonul, ca și cum ar fi vrut să atenueze gravitatea celor spuse.) „Din capul locului trebuia sau s-o conving să venim singuri (ceea ce era imposibil, nu am văzut-o singură de cînd i-am mărturisit pasiunea mea), sau s-o răpesc (ceea ce însemna să ne luptăm la infinit). Rețineți

că, de data asta, nu e nici o exagerare în cuvîntul *infinit*." Apoi a modificat mult această parte. A spus, mi se pare, că se gîndise s-o răpească și a încercat cîteva glume.

„Acum vă voi explica invenția mea.”

Pînă aici un discurs dezordonat și respingător. Morel, monden om de știință, cînd lasă sentimentele și intră în domeniul lui tehnic, dobîndește o mai mare precizie; exprimarea lui continuă să fie dezagreabilă, plină de cuvinte tehnice, căutînd în zadar un impuls oratoric, dar devine mai clară. Cititorul poate să-și dea singur seama de asta:

„Care este funcția radiotelefoniei? Să suprima, în ceea ce privește auzul, o anumită limitare; servindu-ne de transmițătoare și receptoare, putem să ne întîlnim într-o conversație cu Madeleine, în această cameră, deși ea poate fi la mai mult de douăzeci de mii de kilometri, în împrejurimile Québecului. Televiziunea face același lucru în ceea ce privește imaginea. Dacă obținem vibrații mai rapide sau mai lente, am putea extinde aceste realizări și la alte simțuri, la toate celelalte simțuri.

Cadrul științific al acestor mijloace era de cîtăva vreme aproximativ următorul:

În ceea ce privește imaginea: televiziunea, cinematograful, fotografia;

În ceea ce privește sunetul: radiotelefo-
nia, fonograful, telefonul.¹

Concluzie:

Pînă de curînd, știința se mulțumise să
lărgască limitările spațiale și temporale ale
auzului și văzului. Meritul primei părți a
lucrărilor mele constă în a fi înlăturat o
tradițională apatie și a fi continuat, pe dru-
muri aproape paralele, raționamentul și în-
vățăturile savanților care, prin invențiile pe
care le-am menționat, au făcut ca lumea să
fie mai bună.

Vreau să-mi exprim recunoștința față de
industriașii care, atît în Franța (Société Clu-
nie), cît și în Elveția (Schwachter, de la Sankt
Gallen), au înțeles importanța cercetărilor
mele și mi-au deschis ușile discretelor lor
laboratoare.

Comportarea colegilor mei însă nu jus-
tifică același sentiment.

Cînd m-am dus în Olanda să stau de vorbă
cu celebrul energo-electrician Jan Van Heuse,
inventatorul unei mașini rudimentare care

¹ Omisiunea telegrafului mi se pare delibera-
tă. Morel este autorul unui opuscul *Que nous en-
voie Dieu?* (cuvintele primului mesaj Morse); răs-
punsul lui: *un peintre inutile et une invention
indiscrete (un pictor inutil și o invenție indiscretă)*.
Cu toate acestea, tablouri ca *Lafayette* și *Hercule
murind* sînt incontestabile. (Nota editorului)

ar permite detectarea minciunii, am găsit multe cuvinte de încurajare și, trebuie să o spun, o jignitoare neîncredere.

De atunci am lucrat singur.

Am început să caut unde și vibrații nebănuite, imaginînd totodată instrumente spre a le capta și transmite. Am obținut, cu relativă ușurință, senzațiile olfactive, dar cele termice și tactile mi-au pus la încercare întreaga perseverență.

A trebuit, în plus, să perfecționez mijloacele existente. Cele mai bune rezultate onorau pe fabricanții de discuri de fonograf. De mult se putea afirma că, în ceea ce privește vocea, nu ne mai temeam de moarte. Imaginile însă fuseseră înmagazinate extrem de defectuos, prin fotografie și cinematograf. Am orientat această parte a muncii mele spre reținerea imaginilor care se formează în oglindă.

O persoană, un animal sau un lucru sînt, în fața aparatelor mele, ca o stație care emite concertul pe care dumneavoastră îl ascultați la radio. Dacă deschideți receptorul de unde olfactive, veți simți parfumul iasomilor de la pieptul Madeleinei, fără s-o vedeți. Deschizînd sectorul de unde tactile, veți putea dezmierda părul ei, invizibil și suav, și veți putea învăța, precum orbii, să cunoașteți lucrurile cu mâinile. Dar dacă

deschideți tot ansamblul receptoarelor, apare Madeleine, întreagă, reprodusă, identică; nu trebuie să uitați că e vorba de imagini extrase de pe oglinzi, cu sunete, rezistență la pipăit, gust, miros, temperatură perfect sincronizate. Nimeni nu va admite că sînt imagini. Dacă acum ar apărea imaginile noastre, nu m-ați crede. V-ar fi mai ușor să vă închipuiți că am angajat o trupă de actori, de sosii neverosimile.

Aceasta este prima parte a mașinii; a doua parte înregistrează, iar a treia proiectează. Mașina nu are nevoie de ecrane și nici de hîrtii, proiecțiile ei fiind bine primite de întreg spațiul, indiferent dacă e zi sau noapte. Pentru a fi mai clar, mă voi încumeta să compar părțile mașinii cu televizorul care prezintă imagini emise de surse mai mult sau mai puțin îndepărtate; cu camera de luat vederi care filmează imaginile ce apar la televizor; cu aparatul de proiecție cinematografică.

Mă gîndeam să coordonez ceea ce receptează aparatele mele și să iau scene din viața noastră: o după-amiază cu Faustine, momente de conversație cu dumneavoastră; aș fi compus astfel un album de prezențe foarte durabile și clare reprezentînd moștenirea unor momente, destinată altor timpuri, moștenire pe placul fiilor, prietenilor și generațiilor care vor avea alte obiceiuri.

Într-adevăr, îmi închipuiam că, chiar dacă reproducerile obiectelor ar fi obiecte, cum o fotografie a unei case este un obiect care reprezintă pe altul, reproducerile de animale și de plante nu vor fi nici animale, nici plante. Eram sigur că simulacrele mele de persoane vor fi lipsite de conștiință de sine (ca personajele unui film cinematografic).

Am avut însă o surpriză: după multă muncă, asamblînd armonios acele date, m-am întîlnit cu persoane reconstituite care, dacă deconectam aparatul proiector, dispăreau, trăind numai momentele înregistrate, reluînd și repetînd neîncetat scenele ca și cum ar fi făcut parte dintr-un disc sau dintr-un film perpetuu; nimeni, însă, nu le putea deosebi de persoanele vii, ele circulînd ca în altă lume ce se ciocnește accidental de lumea noastră. Dacă acordăm persoanelor din jurul nostru conștiință și tot ceea ce ne deosebește de obiecte, nu există nici un argument valabil pentru a refuza conștiință persoanelor create de aparatele mele.

O dată asamblate simțurile, apare sufletul. Trebuia să ne așteptăm. Madeleine era prezentă pentru văz, Madeleine era prezentă pentru auz, pentru gust, pentru miros, pentru pipăit, în sfîrșit era în întregime Madeleine."

Am spus că exprimarea scrisă a lui Morel e stîngace, cu multe cuvinte tehnice cău-tînd în zadar un anume impuls oratoric; prostul-gust e însă evident:

„Vă vine greu să admiteți un sistem de reproducere a vieții atît de artificial și mecanic? Amintiți-vă că din cauza incapacității noastre de a vedea mișcările prestidigitatorului, acestea se preschimbă în magie.

Pentru a obține reproduceri vii, am nevoie de emițători vii. Eu nu creez viață.

Trebuie oare să se numească viață ceea ce e gravat pe un disc, ceea ce se manifestă prin funcționarea fonografului, dacă eu apăs pe un buton? Să insist că tot ceea ce trăiește, de pildă mandarinii chinezi, depinde de butoane pe care forțe necunoscute le pot acționa? Dumneavoastră înșivă, de cîte ori vă veți fi întrebat despre destinul oamenilor și veți fi meditat la vechile întrebări: Încotro ne îndreptăm? Unde întîrziem, la fel ca neauzite muzici pe un disc, pînă ce Dumnezeu ne poruncește să ne naștem? Nu percepeți un paralelism între destinele oamenilor și cel al imaginilor?

Ipoteza că imaginile au suflet pare confirmată de efectele mașinii mele asupra persoanelor, animalelor și plantelor emițătoare.

E limpede că nu am ajuns la aceste rezultate decît după numeroase eșecuri parțiale-

le. Mi-amintesc că primele probe le-am făcut cu funcționarii Casei Schwachter. Fără să-i previn, deschideam aparatele și îi înregistram lucrînd. Receptorul era imperfect, nu asambla armonios datele, imaginea nu coincidea de exemplu cu rezistența la pipăit; uneori erorile erau imperceptibile pentru martori neexperimentați, dar alteori diferența era mare.”

Stoever l-a întrebat:

— Poți să ne arăți toate astea prin imagini?

— Dacă vrei, de ce nu, dar vă avertizez că unele fantome sînt cam ciudate, răspunse Morel.

— Foarte bine, a spus Dora, arată-ni-le, puțină distracție nu strică niciodată.

— Eu vreau să le văd, a continuat Stoever, pentru că-mi amintesc de unele decese inexplicabile la Casa Schwachter.

— Te felicit, a spus Alec, înclinîndu-se. Am găsit unul care să creadă.

Stoever a răspuns înfuriat:

— Idiotule, n-ai auzit că și Charlie a fost înregistrat? Cînd Morel era la Sankt Gallen, au început să moară pe rînd funcționarii Casei Schwachter. Le-am văzut fotografiile în reviste, îi voi recunoaște.

Morel a ieșit din cameră amenințător, tremurînd.

Cei rămași strigau:

— Uite, l-ai jignit, a spus Dora. Trebuie să mergem după el.

— E de necrezut să-i faci asta lui Morel. Stoever a insistat:

— Dar dumneavoastră nu înțelegeți?

— Morel e nervos, nu văd de ce trebuia să-l insulti.

— Dumneavoastră nu înțelegeți? strigă din nou Stoever înfuriat. Cu aparatul lui l-a înregistrat pe Charlie și Charlie a murit; a înregistrat funcționari de la Casa Schwachter care au murit apoi în mod misterios. Acum ne spune că ne-a înregistrat și pe noi.

— Și încă n-am murit, spuse Irene.

— Dar s-a înregistrat și pe sine însuși.

— Nu înțelegeți că totul e o glumă?

— Chiar și supărarea lui Morel e o glumă; eu nu l-am văzut niciodată supărat.

— Cu toate acestea, Morel s-a purtat urât, spuse cel cu dinții ieșiți în afară. Ar fi putut să ne prevină...

— Mă duc să-l caut, a spus Stoever.

— Stai aici! a strigat Dora.

— Mă voi duce eu, a spus cel cu dinții ieșiți în afară.

— Dar nu ca să-l insulti; să-i ceri să ne ierte și să continue.

S-au îmbulzit în jurul lui Stoever, încercînd insistent să-l calmeze.

După un moment s-a întors omul cu dinții ieșiți în afară.

— Nu vrea să vină. Ne roagă să-l iertăm. A fost imposibil să-l aduc.

Faustine, Dora și femeia bătrână au plecat.

N-au mai rămas decît Alec, dîntosul, Stoever și Irene. Păreau că se înțeleg, erau liniștiți, serioși. În sfîrșit au plecat și ei.

Auzeam vorbindu-se în hol, pe scară. Luminile au fost stinse și casa a rămas într-o umbră vineție de zori. Am așteptat cu atenția încordată... Nu era nici un zgomot și aproape nici o rază de lumină. S-or fi dus să se culce sau stăteau la pîndă ca să mă prindă? Nu știu cît timp am stat acolo, tremurînd, pînă cînd am început să merg (poate numai ca să-mi aud pașii și să am dovada unei existențe) fără să-mi dau seama că făceam tocmai ceea ce presupușii mei următorii așteptau.

M-am dus pînă la masă, am băgat hîrțiile în buzunar. M-am gîndit, cu teamă, că încăperea nu avea ferestre, că trebuia să trec prin hol. Am mers extrem de încet; casa-mi părea nesfîrșită. Am stat nemișcat în ușa holului. În sfîrșit, am mers încet, în tăcere, pînă la o fereastră deschisă; am sărit și-am luat-o la fugă.

Cînd am ajuns în părțile de jos ale insulei, am încercat un sentiment confuz de nemulțumire că n-am fugit din prima zi, că am vrut să cercetez misterele acestor oameni.

Explicațiile lui Morel mi se păreau tot o manevră a poliției și nu-mi iertam că n-am înțeles mai repede acest lucru.

Bănuiala mea era absurdă, dar motivată. Cine s-ar încrede într-o persoană care-ar spune: *eu și cu tovarășii mei sîntem doar aparențe, sîntem doar un nou fel de fotografii?* În cazul meu neîncrederea era încă și mai justificată pentru că am fost acuzat de o crimă, am fost condamnat la închisoare pe viață, iar prinderea mea ar putea fi misiunea sau chiar speranța lui de avansare.

Cum eram însă obosit, făcînd vagi proiecte de fugă, am adormit imediat. Avusem o zi foarte agitată.

Am visat-o pe Faustine. Visul era trist, emoționant. Ne despărțeam, vasul pleca și veneau s-o caute. Apoi eram din nou singuri, despărțindu-ne cu dragoste. În vis am plîns și m-am trezit cu o mare deznădejde pentru că Faustine plecase, dar și cu mîngîierea că ne mărturisiserăm iubirea. M-am temut că în timpul somnului Faustine va fi plecat cu adevărat. M-am sculat. Vasul într-adevăr plecase. Durerea mea a fost imensă și am luat hotărîrea de a mă sinucide,

dar, ridicînd ochii, i-am văzut pe Stoever, pe Dora și pe ceilalți la marginea colinei.

Nu mai trebuia s-o văd pe Faustine, știam că sînt singur și nu mai conta dacă revenea sau nu aparența femeii.

Am înțeles că era adevărat ceea ce spusese Morel cu cîteva ore mai devreme (dar poate că n-a spus-o, pentru prima dată, doar cu cîteva ore înainte, ci cu cîțiva ani, și o repeta pentru că era înregistrat în cursul săptămîinii, pe discul etern).

Am simțit repulsie, aproape scîrbă pentru acești oameni cu neobosita, repetata lor activitate. Au apărut de multe ori, sus, pe maluri. Să stai pe o insulă locuită de fantome artificiale era cel mai insuportabil coșmar, însă să fii îndrăgostit de una dintre acele imagini era mai rău decît să fii îndrăgostit de o fantomă (deși am vrut întotdeauna ca persoana iubită să aibă o existență fantomatică).

Voi adăuga în continuare paginile (de hîrtie galbenă) pe care Morel nu le-a citit:

„Confruntat cu imposibilitatea de a înfăptui primul meu proiect — de-a o duce acasă și de-a înregistra o scenă de fericire personală sau reciprocă —, am conceput un altul care este, cu siguranță, mai bun.

Am descoperit această insulă în împrejurările pe care le cunoașteți. Trei condiții mi-au recomandat-o: 1. mareele; 2. recifurile; 3. luminozitatea.

Regularitatea obișnuită a mareelor lunare și abundența mareelor meteorologice asigură aproape constant forța motrice. Recifurile sînt un vast sistem de metereze împotriva invadatorilor; un singur om le cunoaște, iar acesta este căpitanul nostru, McGregor; dar am avut grijă să elimin aceste pericole. Luminozitatea limpede, dar nu orbitoare, ne permite să sperăm o pierdere minimă în captarea imaginilor.

Vă mărturisesc că, o dată descoperite aceste generoase calități, n-am ezitat să-mi investesc averea în cumpărarea insulei, în construirea muzeului, a bisericii și a bazinului de înot. Am închiriat acel vas de transport pe care dumneavoastră îl numiți *yacht*, pentru ca venirea noastră aici să fie cît mai plăcută.

Cuvîntul *muzeu*, pe care-l folosesc pentru a desemna această casă, este o reminiscență din timpul în care lucram la proiectele invenției mele, fără să-i cunosc anvergura. Atunci mă gîndeam să construiesc albume mari, ca un fel de muzee familiale ori publice ale acestor imagini.

A venit momentul să vă spun că această insulă, cu clădirile ei, este paradisul nostru particular. Am luat cîteva precauții — fizice și morale — de apărare, precauții care cred că o vor proteja. Aici vom exista veșnic (deși mîine dimineată vom pleca), repetînd neîncetat momentele săptămînii fără a ieși vreodată din conștiința pe care am avut-o în timpul înregistrării; aceasta ne va permite să ne simțim într-o viață mereu nouă, deoarece, în fiecare moment al proiecției, nu vom avea alte amintiri în afara celor avute în momentul corespunzător înregistrării, dar și pentru că viitorul, mereu lăsat în urmă, își va menține întotdeauna¹ attributele sale.”

Intrușii apar din cînd în cînd. Ieri l-am văzut pe maluri pe Haynes; acum două zile pe Stoever și pe Irene, iar azi pe Dora și pe celelalte femei. Apariția lor mă tulbură; dacă vreau să-mi pun viața în ordine, trebuie să-mi îndepărtez atenția de la aceste imagini.

Sînt foarte tentat să distrug proiectoarele (care fără îndoială că se află în subsol) sau să sparg rotorul; mă abțin însă și nu vreau

¹ *Întotdeauna*: cît privește durata nemuririi noastre, aparatele simple și din materiale de calitate sînt mai puțin perisabile decît etalonul metrului păstrat la Paris. (Nota lui Morel)

să mă ocup de tovarășii de pe insulă deoa-
rece mi se pare că nu mai au mult pentru
a se transforma în obsesii.

Totuși nu cred că mă amenință acest pe-
ricol. Mă preocupă prea mult supraviețui-
rea: apa, foamea, hrana.

Acum caut o modalitate de a-mi instala
un pat; dacă rămân în părțile de jos ale insu-
lei, nu voi găsi această modalitate; copacii
sînt putrezi și nu mă pot ține. Sînt însă ho-
tărît să-mi schimb situația. În timpul mare-
lor mari nu dorm, iar în celelalte zile inun-
dațiile mai mici au loc întotdeauna la altă
oră în timpul somnului meu. Nu mă pot
obișnui cu această baie. Nu pot să adorm,
gîndindu-mă la momentul în care apa, no-
roioasă și caldută, îmi va acoperi fața și mă
va sufoca instantaneu. Nu vreau să mă sur-
prindă creșterea apei, dar oboseala mă în-
vinge și apa vine, în tăcere, ca o vâscă
de bronz, invadîndu-mi plămîinii. Rezulta-
tul este o oboseală dureroasă, o predispo-
ziție spre enervare și o descurajare în fața
oricărei dificultăți.

Am citit hîrțile galbene. Gădesc că a de-
osebi limitele spațiale sau temporale de mij-
loacele de a le depăși duce la confuzie. Ar
trebui poate spus: *Mijloace de acces și mij-
loace de acces și conservare*. Radiotelefonul,

televiziunea, telefonul sînt exclusiv mijloace *de acces*; cinematograful, fotografia, fonograful — *adevărate arhive* — sînt mijloace *de acces și conservare*.

Toate aparatele care anulează limitările sînt deci mijloace de acces (ca să obții însă fotografia sau discul trebuie mai întîi să înregistrezi imaginea sau sunetul).

Tot astfel, nu e imposibil ca orice limitare să fie în definitiv de natură spațială... Într-un loc sau altul se vor fi aflînd, fără îndoială, imaginea, consistența, vocea celor care nu mai trăiesc (*nimic nu se pierde...*).

Păstrez o speranță, și pentru asta trebuie să mă duc în subsolul muzeului, să studiez mașinile.

M-am gîndit la cei ce nu mai trăiesc: cîndva cei ce captează undele îi vor asambla din nou în lume. Am avut iluzia de a realiza ceva asemănător eu însumi. Poate că voi inventa un sistem capabil să recompună prezențele morților. Poate că voi dota aparatul lui Morel cu un dispozitiv care să-l împiedice să capteze undele emițătoarelor vii (care au, desigur, mai mult relief).

Nemurirea va putea germina în toate ființele, în cele dispărute și în cele vii. Dar, vai! morții din orice timp ni se vor arăta într-o pădure de apariții! Pentru a forma un singur om, chiar dezagregat, dar numai din

elementele lui, fără nimic străin, ar trebui să ai dorința răbdătoare a lui Isis atunci când l-a recompus pe Osiris.

Mentținerea în stare de funcționare a sufletelor, pe termen nelimitat, este asigurată. Sau, mai bine zis, va fi complet asigurată în ziua când oamenii vor înțelege că, pentru a-și apăra locul pe pământ, trebuie să predice și să practice malthusianismul.

E trist că Morel și-a ascuns invenția pe această insulă. Poate mă înșel, poate că Morel e un personaj celebru. Dacă nu, ca premiu pentru a fi comunicat invenția, aş putea obține de la urmăritorii mei grațierea care nu mi se cuvine. Dar dacă Morel nu a comunicat invenția, poate o va fi făcut vreunul dintre prietenii săi. Oricum, e ciudat că atunci când am plecat din Caracas nu se vorbea despre așa ceva.

Mi-am dominat repulsia pe care o simteam pentru imagini. Acum nu mă mai supără. Trăiesc confortabil la muzeu, eliberat de îngrijorarea față de creșterea apelor. Dorm bine, sînt odihnit și am din nou puterea care mi-a permis să-i amăgesc pe urmăritori și să ajung pe această insulă.

E adevărat, contactul cu imaginile, mai ales dacă sînt neatent, îmi produce o ușoa-

ră indispoziție; dar asta va trece și însuși faptul că le pot ignora presupune că m-am obișnuit cu ele.

M-am obișnuit s-o văd pe Faustine ca pe-un simplu obiect, fără să mă emoționez. Din curiozitate, o urmăresc de vreo douăzeci de zile. În urmărirea aceasta am întâmpinat puține greutăți, deși ușile închise fără chei sînt imposibil de deschis (pentru că, dacă erau închise cînd s-a înregistrat scena, trebuie să fie la fel cînd se proiectează). Aș putea să le forțez, dar mă tem că o stricăciune parțială ar deregla întregul aparat (cred că e improbabil).

Cînd se retrage în camera ei, Faustine încuie ușa. Într-o singură împrejurare n-ar fi cu putință să intru fără s-o ating, și anume atunci cînd o însoțesc Dora și Alec. Apoi aceștia doi ies repede. În noaptea aceea, în prima săptămînă, am rămas pe coridor în fața ușii închise, la gaura cheii, prin care n-am văzut nimic. Săptămîna următoare am vrut să privesc de-afară și-am mers — înfruntînd pericolul — pe cornișă, rănindu-mi mîinile și genunchii de asperitățile pietrei pe care o strîngeam în brațe speriat (e la o înălțime de cinci metri). Perdelele m-au împiedicat să văd.

Data viitoare voi învinge teama pe care o mai am și voi intra în cameră cu Faustine, Dora și Alec.

Petrec celelalte nopți de-a lungul patului Faustinei, pe podea sau pe o rogojină și sînt emoționat privind-o cum se odihnește ignorînd că dormim împreună.

Un om singur nu poate face mașini și nici nu poate înregistra imagini, decît sub o formă imperfectă, descriindu-le sau desenîndu-le pentru alții, mai norocoși.

Pentru mine probabil că e imposibil să descopăr ceva privind mașinile: ermetice, ele vor funcționa mereu ascultînd numai de intențiile lui Morel. Mîine voi ști cu siguranță acest lucru. Astăzi n-am putut să mă duc la subsol pentru că am petrecut toată după-amiaza strîngînd alimente.

Ar fi groaznic să presupun că, dacă într-o zi imaginile nu vor mai fi, eu sînt cel care le-a distrus. Dimpotrivă, intenționez să le salvez prin acest raport, ele fiind amenințate de invaziile mării și ale hoardelor care se propagă prin înmulțirea populației. Mă doare gîndul că și ignoranța mea, apărută de această bibliotecă — fără o carte folositoare în domeniul științific —, le amenință poate.

Nu insist asupra pericolelor care pîndesc această insulă, pămîntul, oamenii, dacă ignorăm profețiile lui Malthus; în ce privește marea, trebuie să spun că la fiecare dintre mareele mari m-am temut de naufragiul total al insulei; într-o cafenea de pescari din Rabaul, am auzit că insulele Ellice sau *ale lagunelor* sînt instabile, unele dispar și apar altele. (Mă aflu oare în acel arhipelag? Sicilianul și Ombrellieri sînt singurii care ar putea ști.)

Este uimitor faptul că invenția l-ar fi înșelat chiar și pe inventator. Eu am crezut că imaginile trăiau, dar situația mea nu era identică cu cea a lui Morel: Morel imaginase totul, fusese de față și condusese dezvoltarea operei sale; pe cînd eu am cunoscut-o terminată, funcționînd.

Această orbire a inventatorului în ceea ce privește propria invenție ne uluiește și ne recomandă prudență în judecată... Poate generalizez în privința abisurilor din sufletul unui om, scoțînd o morală dintr-o particularitate a lui Morel.

Aplaud orientarea pe care a dat-o, desigur în mod involuntar, încercărilor sale de perpetuare a omului: el s-a limitat să conserve senzațiile; și, înșelîndu-se, a prezis totuși adevărul: omul va supraviețui. În toate astea trebuie văzut triumful vechii mele axiome: nu trebuie încercat să se păstreze viu întreg corpul.

Motive întemeiate ne fac să respingem speranțele lui Morel. Imaginile nu trăiesc; totuși, mi se pare că acest aparat premerge inventarea altuia, care va cerceta dacă imaginile simt și gîndesc (sau, cel puțin, dacă au gîndurile și senzațiile subiecților din timpul expunerii; e clar că relația dintre conștiințele (?) lor și aceste gînduri și senzații nu se va putea verifica). Aparatul, foarte asemănător celui actual, va studia gîndurile și senzațiile emițătorului; la oarecare distanță de Faustine, vom putea avea de exemplu gîndurile sale și senzațiile vizuale, auditive, tactile, olfactive sau gustative.

Într-o bună zi se va inventa un aparat și mai complex. Ceea ce a fost gîndit și simțit în timpul vieții — sau în timpul expunerilor — va constitui un alfabet, cu care imaginea va ajunge să cuprindă totul (după cum noi, cu literele unui alfabet, putem înțelege și compune orice cuvînt). Viața va fi deci un depozit al morții. Dar nici atunci imaginea nu va fi vie pentru că obiecte esențialmente noi nu vor exista pentru ea. Va cunoaște doar ceea ce a simțit sau gîndit cîndva subiectul sau combinațiile ulterioare a ceea ce a simțit sau gîndit.

Însă faptul că noi, ca ființe vii, nu putem înțelege nimic în afara timpului și a spațiului poate sugera că viața noastră nu este

prea diferită de supraviețuirea obținută cu acest aparat.

Cînd spirite mai subtile decît Morel se vor ocupa de invenție, omul va alege un loc retras, agreabil, va aduna în jurul său persoanele pe care le iubește mai mult și va dăinui într-un paradis intim. O astfel de grădină, dacă imaginile care vor dăinui sînt înregistrate în momente diferite, ar adăposti nenumărate paradisuri, ale căror populații, necunoscîndu-se între ele, ar funcționa concomitent, fără ciocniri, aproape în aceleași locuri. Ar fi, din păcate, paradisuri vulnerabile, pentru că imaginile nu i-ar putea vedea pe oameni, iar oamenii, dacă nu-l ascultă pe Malthus, ar avea nevoie într-o bună zi de pămîntul celui mai neînsemnat dintre paradisuri și i-ar distruge pe ocupanții lui lipsiți de apărare sau i-ar izola în posibilitatea inutilă a aparateelor deconectate ale lui Morel.¹

¹ După paragraful:

*Come, Malthus, and in Ciceronian prose
Show what a rutting Population grows,
Until the produce of the Soil is spent,
And Brats expire for lack of Aliment*

autorul se lansează într-o apologie, elocventă și cu argumente deloc noi, a lui Thomas Robert Malthus și a *Tratatului* său *asupra principiului populației*. Din motive de spațiu, am eliminat-o. (Nota editorului)

Am vegheat timp de şaptesprezece zile. Nici un îndrăgostit n-ar fi descoperit motive pentru a-i suspecta pe Morel şi pe Faustine.

Nu cred că Morel s-a referit la ea în discursul lui (deşi a fost singura care nu l-a luat în rîs). Admiţînd însă că Morel ar fi îndrăgostit de Faustine, cum se poate afirma că Faustine ar fi îndrăgostită de el?

Dar dacă vrem să fim neîncrezători, ocazia nu va lipsi niciodată. Într-o după-amiază se plimbă la braţ între palmieri şi muzeu. E ceva ciudat în această plimbare a doi prieteni?

Prin insistenţa mea de a acţiona sub deviza *ostinato rigore*, supravegherea a atins un nivel care mă onorează; n-am ţinut seama nici de incomoditate şi nici de mîndrie: controlul a fost tot atît de sever pe sub mese ca şi la înălţimea obişnuită a privirilor.

Într-o seară, în sufragerie, şi în altă seară, în hol, picioarele se ating. Dacă accept maliţia, de ce să resping neatenţia sau întîmplarea?

Repet: nu există proba definitivă că Faustine ar fi îndrăgostită de Morel. Poate originea acestei bănuieli e în egoismul meu. O iubesc pe Faustine; Faustine e raţiunea a tot ceea ce există; mi-e frică să nu fie îndrăgostită: rostul faptelor e s-o demonstreze.

Cînd eram îngrijorat, simțindu-mă hăituit de poliție, aparițiile de pe insulă se mișcau ca piesele de șah, urmărind o întreagă strategie spre a mă captura.

Morel s-ar înfuria dacă i-aș face publică invenția. Sînt sigur de asta și nu cred că furia lui ar putea fi evitată prin elogii. Prietenii săi, chiar și Faustine, s-ar uni într-o indignare comună. Dar dacă ea s-o fi certat cu el (nu participa la rîsul general din timpul discursului), poate se va alia cu mine.

Rămîne ipoteza morții lui Morel. În acest caz, vreun prieten de-al lui ar fi publicat invenția. Dacă nu, ar trebui să presupunem o moarte colectivă, o ciumă sau un naufragiu. E de necrezut; rămîne însă inexplicabil faptul că nu se știa nimic despre invenție atunci cînd am plecat din Caracas.

O explicație ar fi aceea că Morel n-ar fi fost crezut, că ar fi fost considerat nebun sau, așa cum am crezut la început, că toți ar fi fost nebuni, iar insula un ospiciu.

Aceste explicații cer tot atîta imaginație ca și epidemia sau naufragiul.

Dacă aș ajunge în Europa, America sau Japonia, aș trece mai întîi printr-o perioadă dificilă. Aș trece drept un mare șarlatan — înainte de a trece drept mare inventator —, apoi ar veni acuzațiile lui Morel și poate un ordin de arestare de la Caracas. Ar fi foarte

trist ca invenția unui nebun să mă pună într-o asemenea situație.

Trebuie să mă conving însă că nu-i necesar să fug. A trăi alături de aceste apariții e o fericire. Dacă urmăritorii mei ajung aici, vor uita de mine în fața minunii acestei lumi inaccesibile. Voi rămîne deci.

Dacă-aș întîlni-o pe Faustine, cum aș mai face-o să rîdă povestindu-i despre toate împrejurările în care m-am adresat imaginii ei, îndrăgostit și plîngînd în hohote. Cred că acest gînd a devenit un viciu; îl pun pe hîrtie pentru a-l îngrădi, pentru a vedea că nu e o vrajă, pentru a-l abandona.

Eternitatea rotativă poate fi atroce pentru spectator, dar satisfăcătoare pentru eroii săi. Aceștia sînt feriți de vești proaste și de boli, trăiesc mereu ca și cum ar fi pentru prima dată, fără să-și amintească trăirile anterioare identice. În afară de asta, repetiția nu e implacabilă, datorită întreruperilor impuse de regimul mareelor.

Fiind obișnuit să văd o viață care se repetă, o găsesc pe-a mea cu totul întîmplătoare. Intențiile de corectare sînt zadarnice fiindcă pentru mine nu există data viitoare, fiecare moment fiind unic, distinct, uneori pierdut în nepăsare. E adevărat însă că nici pentru imagini nu există data viitoare (de vreme ce toate trăirile lor sînt la fel cu prima).

Viața noastră se poate compara cu o săptămână a acestor imagini repetându-se în lumi învecinate.

Fără să cedez deloc slăbiciunii mele, pot să-mi închipui emoționanta sosire în casa Faustinei, interesul pe care-l va arăta povestirilor mele și prietenia născută astfel. Cine știe dacă nu mă aflu într-adevăr pe drumul lung și greu către Faustine, către atât de necesara odihnă a vieții mele.

Dar unde locuiește Faustine? Am urmărit-o săptămîni întregi. N-am aflat nimic mai mult decît că vorbește de Canada. Există însă și o altă întrebare care nu se poate formula decît cu spaimă: mai trăiește oare?

Poate pentru că ideea mi se pare atât de poetică și de sfîșietoare (să caut o persoană despre care nu știu dacă mai trăiește și nici unde locuiește), Faustine înseamnă pentru mine mai mult decît însăși viața.

Există măcar o singură posibilitate de a face călătoria? Barca a putrezit, copacii sînt de asemenea putrezi; iar eu nu sînt un tîmplar atît de iscusit încît să pot construi o barcă din alt lemn (de exemplu, din scaune sau din uși; nici măcar nu sînt sigur că o pot face din copaci). Voi aștepta să treacă un vas, adică tocmai ce nu voiam. Nu voi face un secret din întoarcerea mea. Niciodată n-am

văzut un vapor pe-aici; în afară de cel al lui Morel, care era un simulacru de vapor.

Și apoi, dacă ating țelul călătoriei mele, dacă o întâlnesc pe Faustine, voi fi într-una dintre cele mai penibile situații din viața mea. Va trebui să mă prezint învăluit oarecum în mister, să cer să-i vorbesc între patru ochi; chiar și numai acest lucru, venind din partea unui necunoscut, va fi suficient s-o facă neîncrezătoare; apoi, când va afla că am fost martorul vieții ei, va crede că urmăresc vreun beneficiu necurat; și, auzind că sînt un condamnat la închisoare pe viață, își va vedea temerile confirmate.

Înainte nu-mi trecea prin gând că există ceva care să-mi aducă noroc sau ghinion. Acum însă repet noaptea numele Faustinei. Firește că-mi place să-l pronunț și, deși amețit de oboseală, continuu să-l repet (uneori când mă culc am amețeli și spaime de om bolnav).

Cînd mă voi mai liniști, voi găsi mijlocul de-a pleca. Deocamdată, povestind ceea ce mi s-a întîmplat, îmi ordonez gândurile. Și dacă trebuie să mor, notele vor comunica atrocitatea agoniei mele.

Ieri n-au fost imagini. Disperat, în fața mașinilor secrete în repaus, am avut pre-sentimentul că n-o voi mai vedea niciodată

pe Faustine. Dar azi-dimineață marea creștea. Am plecat înainte să apară imaginile. M-am dus în camera mașinilor să le cercetez (pentru a nu fi mereu la cheremul mareelor și pentru a putea remedia defectele). Mă gândisem că dacă voi vedea mașinile punându-se în funcțiune poate că le voi înțelege sau, cel puțin, voi descoperi vreun indiciu pentru a le studia, dar această speranță nu s-a împlinit.

Am intrat prin gaura spartă în perete și m-am oprit... Mă las cuprins de emoție. Trebuie să compun fraze. Când am intrat, am avut aceeași surpriză și am simțit aceeași fericire ca și prima dată. Am avut impresia că merg pe fundul nemișcat și albăstrui al unui râu. M-am așezat să aștept, cu spatele la spărtura pe care eu însumi o făcusem (mă durea această întrerupere în continuitatea cerească a porțelanului).

Am rămas un timp așa impasibil, absorbit, ceea ce acum mi se pare de neconceput. Apoi mașinile verzi au început să funcționeze. Le-am comparat cu o pompă de scos apă și cu motoarele electrice. Le-am privit de la mică distanță, le-am ascultat, le-am pipăit cu atenție, inutil. Cum însă din primul moment mi s-au părut inabordabile, poate că doar m-am prefăcut că sînt atent, din pricina situației create sau de rușine

(fiindcă m-am grăbit să vin la subsol, fiindcă am așteptat atîta timp acel moment), ca și cum altcineva ar fi privit, nu eu.

În oboseala mea am simțit că sînt iarăși cuprins de agitație. Trebuie să mă stăpînesc, doar stăpînindu-mă voi găsi soluția de a ieși.

Povestesc amănunțit tot ceea ce mi s-a întîmplat: m-am întors și am privit în jos. Uitîndu-mă la perete, am rămas cu totul dezorientat. Am căutat spărtura pe care eu însumi o făcusem. Nu mai era.

Am crezut că ar putea fi un interesant fenomen optic și-am făcut un pas într-o parte, pentru a vedea dacă fenomenul persistă. Am întins brațele ca un orb. Am pipăit toți pereții. Am cules de pe jos bucățile de porțelan și cărămidă care căzuseră cînd făcusem gaura. Am pipăit peretele chiar în acel loc, multă vreme. A trebuit să admit că se reconstruise.

Am putut fi oare atît de absorbit de limpezimea cerească a încăperii și de preocupat de funcționarea motoarelor, încît să nu aud un zidar care ar fi reparat peretele?

M-am apropiat. Am simțit răcoarea porțelanului la ureche și am perceput o infinită liniște, ca și cum n-ar mai fi existat și cealaltă parte a peretelui.

Pe jos, acolo unde l-am lăsat să cadă cînd am intrat prima oară, era fierul care mi-a ser-

vit la spargerea zidului. *Bine că nu l-au văzut, mi-am spus ignorîndu-mi patetic situația. I-aș fi lăsat să-l ia, fără să-mi dau seama.*

M-am întors să-mi lipesc urechea de acel perete care părea ultimul. Încurajat de liniște, am căutat locul deschizăturii pe care o făcusem și-am început să lovesc crezînd că mi-ar fi mai greu să sparg acolo unde tencuiala era veche. Am lovit de multe ori; disperarea mea creștea. Pe dinăuntru porțelanul era invulnerabil. Loviturile tot mai puternice, mai obositoare răsunau în tăria lui, dar nu făceau nici măcar o crăpătură superficială, nu desprindeau nici măcar cea mai mică așchie din smaltul lui celest.

Mi-am stăpînit nervii. M-am odihnit.

M-am apucat din nou de treabă, în alte locuri. Au căzut bucăți de smalt, iar cînd au căzut în sfîrșit bucăți mari de perete, am luptat, cu ochii încețoșați și cu o rîvnă disproporționată față de greutatea fierului, pînă cînd rezistența peretelui, care nu scădea pe măsura numărului și a forței loviturilor, m-a doborît la pămînt; plîngeam de oboseală. Întîi, am văzut și am atins bucățile de perete lustruite pe-o parte, iar pe cealaltă aspre, amestecate cu pămînt; apoi, într-o viziune atît de lucidă încît părea efemeră și supranaturală, ochii mei au întîlnit con-

tinuitatea celestă a porțelanului, peretele intact și întreg, încăperea închisă.

Am început să lovesc din nou. În unele părți săreau bucăți de perete, care nu lăsau să se vadă nici o cavitate, nici clară, nici umbrită, pentru că se reconstruiau cu o promptitudine mai mare decît cea a vederii mele și ajungeau, astfel, la acea duritate invulnerabilă pe care o întîlnisem deja în locul spărturii.

Am început să strig „Ajutor!”, m-am năpustit de cîteva ori asupra peretelui și-am căzut la pămînt. M-am comportat ca un neghiob, am plîns cu fața aprinsă și umedă. Mă cutremura spaima de a fi într-un loc vrăjit și revelația confuză a faptului că magicul se arată doar incredulilor ca mine, e intransmisibil și mortal ca o răzbunare.

Încolțit de teribilii pereți celești, am ridicat ochii spre ferestruica unde zidul era întrerupt. Am privit mult timp (mai întîi fără să înțeleg, apoi speriat) o ramură de cedru care se desfăcea și se transforma în două; apoi cele două ramuri se contopeau la loc, docile precum închipuirile, pentru a coincide într-una singură. Am spus cu voce tare sau am gîndit foarte limpede: *Nu voi putea ieși. Mă aflu într-un loc vrăjit.* Gîndind astfel, m-am simțit rușinat, ca un impostor care a dus prefăcătoria prea departe, și am înțeles totul:

Acești pereți, ca și Faustine, Morel, peștii din acvariu, unul dintre sori și una dintre luni, ca și tratatul lui Belidor, sînt numai proiecții ale aparatelor. Imaginile pereților coincid cu pereții făcuți de zidar (sînt aceiași pereți înregistrați de aparate și apoi proiectați chiar asupra lor). Acolo unde am spart sau am înlăturat primul perete, rămîne peretele proiectat. Cum totul nu-i decît o proiecție, nici o putere nu e capabilă să strice sau să suprimе imaginea (în timpul funcționării motoarelor).

Dacă sparg în întregime primul perete, cînd motoarele nu funcționează, această încăpere a mașinilor va rămîne deschisă, nu va mai fi o încăpere, ci un colț al alteia; cînd însă aparatele vor funcționa, peretele se va interpune din nou, impenetrabil.

Morel trebuie să fi imaginat această proiecție cu zid dublu pentru ca nici un om să nu ajungă la mașinile care-i păstrează nemurirea. N-a studiat însă destul de bine mareele (fără îndoială le-a cercetat în altă perioadă solară) și a crezut că uzina ar putea funcționa fără întrerupere. În mod sigur el este inventatorul faimoasei ciume care pînă acum a protejat foarte bine insula.

Problema este de-a opri motoarele verzi. Nu cred că va fi greu să găsec comutatorul care le deconectează. Într-o singură zi am

învăţat să manipulez uzina electrică şi pompa de apă. Nu va fi prea greu să ies de-aici.

Ferestruica m-a salvat sau mă va salva, pentru că am depăşit disperarea că voi muri de foame, resemnat, salutînd ceea ce las în urmă, precum căpitanul japonez, în virtuoasa şi birocratică lui agonie, într-un submarin care se îneca, pe fundul mării. În *Nuevo diario* am citit scrisoarea găsită în acel submarin. Mortul îi saluta pe împărat, pe miniştri şi, în ordine ierarhică, pe toţi marinarii pe care-i putea enumera în timp ce se asfixia. În plus, mai nota: *Acum sîngerez pe nas; mi se pare că mi s-au spart timpanele.*

Povestind amănunţit această întîmplare, eu am repetat-o, dar sper să nu-i repet şi sfîrşitul.

Spaimele zilei rămîn consemnate în jurnalul meu. Am scris mult: mi se pare inutil să caut analogii inevitabile cu muribunzii care fac proiecte pentru un viitor îndepărtat sau care văd, în clipa cînd se sufocă, o imagine amănunţită a întregii lor vieţi. Momentul final trebuie să fie brusc, confuz; sîntem întotdeauna atît de departe de el, încît nu ne putem imagina umbrele care-l tulbură. Acum voi înceta să scriu, pentru a mă dedica, în linişte, găsirii modalităţii prin care se opresc aceste motoare. Atunci spărtura se va deschide din nou, ca în faţa unei

vrăji; dacă nu (deși aș pierde-o definitiv pe Faustine), voi lovi motoarele cu fierul, așa cum am făcut cu peretele, și le voi strica; spărtura se va deschide ca în fața unei vrăji, iar eu voi ieși afară.

N-am reușit încă să opresc motoarele. Mă doare capul. Ușoare crize de nervi, pe care mi le stăpînesc repede, mă scot dintr-o somnolență progresivă.

Am impresia, fără îndoială iluzorie, că dacă aș putea primi puțin aer din afară nu aș întârzia să rezolv aceste probleme. M-am repezit la ferestruică, dar e invulnerabilă, ca tot ce mă înconjoară.

Îmi repet că dificultatea nu ține nici de somnolența mea și nici de lipsa de aer. Aceste motoare trebuie să fie foarte diferite de toate celelalte. E de presupus că Morel le-a proiectat astfel încît să nu le înțeleagă primul venit pe insulă. Cu toate acestea, dificultatea de a le manipula trebuie să constea în deosebirile față de alte motoare. Cum eu însă nu mă pricep la nici un fel de motoare, acea dificultate majoră dispare.

Eternitatea lui Morel depinde de funcționarea motoarelor; presupun că sînt foarte solide și trebuie să-mi înfrînez deci pornirea de a le sfărîma cu lovituri. Nu voi reuși decît să mă obosesc și să irosesc aerul. Pentru a mă stăpîni, scriu.

Dacă lui Morel i-o fi trecut prin minte să înregistreze și motoarele...

În sfârșit, frica de moarte m-a scăpat de superstiția incompetenței; a fost ca și cum m-aș fi apropiat de ele cu niște lupe: motoarele au încetat să mai fie o grămadă întâmplătoare de fiare, au căpătat forme și alcătuiți ce permiteau înțelegerea manipulării lor.

Am deconectat, am ieșit.

În sala mașinilor am putut recunoaște (în afară de pompa de apă și de motorul electric deja menționat):

a) un grup de transmisătoare de energie legate de rotorul care se află în părțile de jos ale insulei;

b) un grup fix de receptoare, înregistratoare și proiectoare, cu o rețea de aparate plasate strategic, care acționează asupra întregii insule;

c) trei aparate portabile, receptoare, înregistratoare și proiectoare, pentru expuneri izolate.

Am descoperit, în ceea ce eu presupuneam că e motorul cel mai important, dar era doar o cutie de scule, niște planuri incomplete care mi-au dat de lucru și mi-au fost de un ajutor îndoielnic.

Lămurirea în această privință nu s-a produs imediat. Stările mele anterioare au fost:

1. Disperare.

2. O dedublare în actor și spectator. Am căutat să mă simt ca într-un submarin care se scufundă pe fundul mării sau ca pe-o scenă. Liniștit de atitudinea mea sublimă și confuz ca un erou, am pierdut timp, iar la ieșire era noapte și n-am avut lumină să caut rădăcini comestibile.

Mai întâi am pus în funcțiune receptoarele și proiectoarele pentru expuneri izolate. Am expus flori, frunze, muște, broaște. M-am emoționat văzîndu-le apărînd reproduse identic.

Apoi am comis imprudența.

Am pus mîna stîngă în fața receptorului, am deschis proiectorul și a apărut mîna, numai mîna, făcînd mișcările leneșe pe care le făcusem eu cînd o înregistrasem.

Acum este aproape ca orice alt obiect sau animal din muzeu.

Las proiectorul să funcționeze ca să nu dispară imaginea mîinii; vederea ei e mai curînd ciudată decît neplăcută.

Această mîna apărînd într-o povestire ar fi o înfricoșătoare amenințare pentru protagonist. Dar, în realitate, ce rău poate face?

Emițătoarele vegetale, frunzele și florile, au murit după cinci sau șase ore; broaștele abia după cincisprezece.

Cópiile supraviețuiesc însă, desăvârșite.

Nu știu care sînt muștele adevărate și care cele artificiale.

Poate că florile și frunzele au fost lipsite de apă. N-am dat de mîncare broaștelor care probabil au suferit și din pricina schimbării de mediu.

Cît despre efectele asupra mîinii, bănuiesc că ele provin din temerile mele față de aparat și nu de la aparatul însuși. Simt o slăbă, dar continuă, arsură. Mi s-a jupuit puțin pielea. Astă-noapte eram neliniștit. Presimțeam transformări oribile ale mîinii. Am visat că mă scărpinam și că mîna se descompunea cu ușurință. Poate că atunci m-oi fi rănit.

Nu voi mai putea suporta încă o zi.

Mai întîi mi-a trezit curiozitatea un paragraf din discursul lui Morel, apoi, foarte amuzat, am crezut că fac o descoperire care, nu știu cum, s-a transformat în alta, cu adevărat revelatoare.

Nu mă voi sinucide imediat. De obicei, chiar și cele mai lucide teorii ale mele se dezagregă în ziua următoare și rămîn doar ca dovezi ale unor combinații uimitoare de stîngăcie și entuziasm (sau disperare). Poate că teoria mea, o dată pusă pe hîrtie, își va pierde forța.

Iată fraza care m-a uimit:

Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită.

Dar de ce cumplită? Știau că fuseseră fotografiați într-un fel nou, fără să li se ceară permisiunea. Desigur, să afli *a posteriori* că opt zile din viața ta au rămas înregistrate pentru totdeauna, în toate amănuntele lor, nu-i un lucru plăcut.

M-am mai gândit, la un moment dat, că *una dintre acele persoane ar fi deținut un secret îngrozitor pe care Morel ar fi încercat să-l descopere sau să-l facă cunoscut.*

Din întâmplare mi-am adus aminte că groaza pe care o au anumite popoare față de reprezentarea prin imagini are la origine credința că sufletul persoanei trece în imagine, iar persoana moare.

M-au amuzat scrupulele lui Morel privind fotografierea prietenilor fără consimțământul lor; am crezut că descopăr într-adevăr în mintea unui savant contemporan supraviețuirea acelei vechi temeri.

Am citit din nou fraza:

Va trebui să mă iertați pentru această scenă, la început plictisitoare, apoi cumplită. O vom uita.

Ce sens au ultimele cuvinte? Că în curând ei nu vor mai da importanță acestei scene sau că nu și-o vor mai putea aminti?

Discuția cu Stoever a fost teribilă. Stoever a bănuț același lucru ca și mine. Nu știu cum de mi-a luat atîta timp ca să înțeleg.

În afară de asta, ipoteza că imaginile au suflet pare să pornească de la premisa că, atunci cînd sînt înregistrați de aparate, emițătorii își pierd propriul suflet. Morel însuși o declară:

Ipoteza că imaginile ar avea suflet pare confirmată de efectele aparatului meu asupra persoanelor, animalelor și plantelor emițătoare.

Dar trebuie să fii extrem de dominator și îndrăzneț, aproape inconștient, ca să faci declarația asta propriilor victime; e totuși o monstruozitate ce pare să nu fie în discordanță cu omul care, urmărind o idee, organizează o moarte colectivă și hotărăște, cu de la sine putere, solidaritatea tuturor prietenilor.

Care era acea idee? Să profite de întrunirea aproape completă a prietenilor săi pentru a obține un minunat paradis, sau alta, necunoscută, pe care eu n-am cercetat-o? Dacă există o idee ascunsă, poate că ea nu prezintă interes pentru mine.

Cred că acum pot identifica pe membrii morți ai echipajului vasului scufundat de crucișătorul *Namura*: Morel a profitat de moartea sa și de cea a prietenilor săi pentru a confirma zvonurile despre boala care și-ar avea cuibul ucigător pe această insu-

lă; zvonuri răspîndite chiar de Morel, pentru a-și proteja aparatul și nemurirea.

Dar, din toate aceste judicioase argumente, rezultă că Faustine a murit; că ea nu mai există decît în această imagine, pentru care eu nu exist.

În acest caz, pentru mine viața este insuportabilă. Cum voi continua în tortura de-a trăi cu Faustine și de-a fi totodată atît de departe de ea? Unde s-o caut? În afara acestei insule, Faustine e pierdută în gesturile și visurile unui trecut străin.

În primele pagini am spus:

„Simt cu dezgust că această hîrtie se transformă în testament. Dacă trebuie să mă resemnez la asta, e absolut necesar să mă străduiesc ca afirmațiile mele să se poată verifica, în așa fel încît nimeni să nu mă suspecteze vreodată de fals și să nu creadă că mint cînd spun că am fost condamnat pe nedrept. Voi pune acest raport sub deviza lui Leonardo — *Ostinato rigore*¹ și voi încerca s-o urmez.”

¹ Nu apare la începutul manuscrisului. Să atribui oare această omisiune uitării? Nu știm, dar ca în orice împrejurare nesigură alegem fidelitatea față de original în locul riscului de-a fi criticați. (Nota editorului)

Plînsul și sinuciderea sînt vocația mea, totuși nu uit rigoarea pe care mi-am impus-o.

Voi corecta greșelile și voi clarifica tot ceea ce n-a fost încă lămurit, scurtînd astfel distanța dintre idealul exactității care m-a condus de la început și narațiune.

Mareele: Am citit cîrticica lui Belidor (Bernardo Forest de). Începe cu o descriere generală a mareelor. Mărturisesc că mareele din această insulă îndreptățesc acea explicație și nu pe-a mea. Trebuie să ținem seama de faptul că eu n-am studiat niciodată mareele (poate doar în liceu, unde nimeni nu învăța) și că le-am descris în primele capitole ale acestui jurnal, cînd abia începuseră să aibă importanță pentru mine. Înainte, în timp ce locuiam pe colină, nu prezentau un pericol și, deși mă interesau, nu aveam timp să le observ pe îndelete (aproape orice era un pericol).

Belidor spune că în fiecare lună, în zilele cu lună plină și în zilele cu lună nouă sînt două marea de amplitudine maximă, iar în zilele de pătrar lunar, alte două de amplitudine minimă.

Uneori, la șapte zile după o marea de lună plină sau de lună nouă, se produce o marea meteorologică (provocată de puter-

nice vânturi și ploi); cu siguranță că asta m-a făcut să cred că mareele mari se produc o dată pe săptămână.

Explicația faptului că mareele zilnice nu se produc întotdeauna la aceeași oră: după Belidor mareele ajung cu cincizeci de minute mai târziu pe zi, în perioada lunii în creștere, și cu cincizeci de minute mai devreme, în perioada lunii în scădere. Nu se întâmplă chiar așa pe insulă: cred că aici avansul sau întârzierea trebuie să fie cam de cincisprezece–douăzeci de minute zilnic; notez aceste modeste observații, făcute fără aparate de măsură, pentru ca savanții să le completeze și să tragă vreo concluzie utilă pentru mai buna cunoaștere a lumii în care trăim.

Luna aceasta au fost mai multe maree, dintre care două lunare, iar celelalte meteorologice.

Apariții și dispariții. Prima și următoarele: Aparatele proiectează imagini. Mașinile funcționează prin forța mareelor.

După perioade mai mult sau mai puțin îndelungate cu maree de mică amplitudine, s-au produs maree succesive care-au ajuns la rotorul din părțile de jos ale insulei. Mașinile au funcționat, iar discul etern

a continuat să meargă din acel moment al săptămînii în care se oprișe.

Dacă discursul lui Morel a avut loc în ultima noapte a săptămînii, prima apariție se va fi petrecut în noaptea celei de-a treia zi.

Lipsa imaginilor din lunga perioadă dinaintea primei apariții se datorează poate faptului că regimul mareelor variază după perioadele solare.

Cei doi sori și cele două luni: Cum săptămîna se repetă de-a lungul anului, aparițiile acestor sori și ale acestor luni nu coincid (la fel se întîmplă și cu locuitorii cărora le este frig în zilele călduroase, care fac baie în ape murdare și dansează pe cîmpul cu bălării sau pe furtună). Dacă întreaga insulă s-ar scufunda — cu excepția locurilor unde sînt mașinile și proiectoarele —, imaginile, muzeul și insula însăși ar continua să se vadă.

Nu știu dacă excesiva căldură din ultimul timp se datorează suprapunerii temperaturii care a existat cînd s-a înregistrat scena cu temperatura actuală¹.

¹ Ipoteza suprapunerii temperaturilor nu mi se pare neapărat falsă (un mic reșou este insuportabil într-o zi de vară), dar cred că adevărata explicație este alta. Era primăvară; săptămîna eternă a fost înregistrată vara; funcționînd, mașinile reflectau temperatura verii. (*Nota editorului*)

Copacii și alte plante: Copacii pe care i-a înregistrat aparatul sînt uscați; cei pe care nu i-a înregistrat — precum și plantele de peste an (ierburile, florile) și arborii tineri — sînt luxurianți.

Comutatorul de lumină, clanțele blocate, perdelele imobile: Pentru clanțe și comutatoare e valabil ceea ce am spus mai demult despre uși, adică:

dacă erau închise cînd s-a înregistrat scena, trebuie să fie la fel și cînd se proiectează.

Din același motiv sînt imobile și perdelele.

Persoana care stinge lumina: persoana care stinge lumina din camera opusă odăii Faustinei este Morel. Intră și rămîne un moment în fața patului. Voi aminti cititorului că, în visul meu, Faustine a făcut toate astea. Mi-e silă că l-am confundat pe Morel cu Faustine.

Charlie. Fantomele imperfecte: Mai întîi nu le întîlneam; acum cred c-am dat peste discurile lor, dar nu le pun. Pot să mă tulbure, să nu convină situației mele (viitoare).

Spaniolii pe care i-am văzut în încăperea din fața sufrageriei: Sînt angajații lui Morel.

Sala subterană. Paravanul de oglinzi: L-am auzit pe Morel spunînd că-i servesc la experimente de optică și de sunet.

Versurile franceze declamate de Stoever:

*Âme, te souvient-il, au fond du paradis,
De la gare d'Auteuil et des trains de jadis.**

Stoever îi spune bătrânei că sînt de Verlaine.

Astfel, în jurnalul meu, nu mai rămîn puncte neexplicate¹. Am dat elemente pentru o înțelegere aproape completă. Capitolele care lipsesc nu conțin nimic surprinzător.

Vreau să-mi explic comportamentul lui Morel.

Faustine evita tovărășia lui; atunci, pentru a obține nemurirea alături de Faustine, el a pus la cale acea săptămîină cu moartea tuturor prietenilor săi, compensînd astfel renunțarea la posibilitățile vieții. A înțeles că, pentru ceilalți, moartea nu ar fi o transformare păgubitoare; în schimbul unui soroc incert, le oferea nemurirea alături de prietenii lor preferați. A dispus, de asemenea, de viața Faustinei.

Dar chiar indignarea mea mă pune în gardă: poate că atribui lui Morel propriul meu infern. Eu sînt cel îndrăgostit de Faustine,

* Suflete, acolo-n paradis, îți mai aduci aminte
De gara din Auteuil și trenurile dinainte.

¹ Rămîne cel mai de necrezut: suprapunerea, în același spațiu, a unui obiect și a imaginii lui totale. Acest fapt sugerează posibilitatea ca lumea să fie constituită, în mod exclusiv, din senzații.
(Nota editorului)

cel capabil a ucide și a se sinucide, eu sînt monstrul. Poate că Morel nu s-a referit la Faustine niciodată în discursul lui; poate că era îndrăgostit de Irene, de Dora sau de bătrîna.

Sînt exaltat, sînt prost. Morel nu le lua în seamă pe ele. O iubea pe inaccesibila Faustine. De aceea a omorît-o, de aceea s-a sinucis împreună cu toți prietenii lui, de aceea a inventat nemurirea!

Frumusețea Faustinei merită aceste nebunii, aceste omagii, aceste crime. Eu i-am negat frumusețea, din gelozie sau pentru că nevoia de a mă apăra nu admitea pasiunea.

Acum văd în gestul lui Morel un adevărat ditiramb.

Viața mea nu este îngrozitoare. Dacă aș renunța la tulburătoarele speranțe de-a pleca în căutarea Faustinei, m-aș obișnui cu destinul serafic de-a o contempla.

Am posibilitatea de a trăi, de a fi cel mai fericit muritor.

Dar condiția fericirii mele, ca tot ce-i omnesc, e instabilă. Contemplarea Faustinei ar putea — deși nu suport nici măcar gîndul acesta — să se întrerupă:

printr-o dereglare a mașinilor (nu știu să le repar);

prin insinuarea vreunei îndoieli care-ar năruî acest paradis (trebuie să recunosc că între Morel și Faustine există conversații și gesturi capabile să inducă în eroare persoane cu un caracter mai puțin ferm);

prin propria mea moarte.

Adevăratul avantaj al soluției mele este acela de-a converti moartea în condiția și garanția eternei contemplări a Faustinei.

Sînt apărat de calvarul nesfîrșitelor minute necesare spre a-mi pregăti moartea într-o lume fără Faustine, sînt apărat de calvarul unei eterne morți fără Faustine.

Cînd m-am simțit în stare, am deschis receptoarele de activitate simultană. Am înregistrat șapte zile. Am jucat bine, iar un spectator neprevenit nu-și poate imagina că sînt un intrus. Acesta este rezultatul firesc al unei pregătiri laborioase: cincisprezece zile de continue încercări și studii. Am repetat neobosit fiecare dintre acțiunile mele. Am studiat ce spune Faustine, am studiat întrebările și răspunsurile ei; de multe ori intercalez cu abilitate cîte-o frază așa încît pare că Faustine îmi răspunde mie. Nu merg totdeauna numai în urma ei, îi cunosc mișcările și uneori o iau înaintea. Sper ca, în general, să dăm impresia că sîntem prieteni nedespărțiți, că ne înțelegem chiar și fără cuvinte.

M-a tulburat speranța de a suprima imaginea lui Morel. Știu că este o intenție inutilă, totuși, scriind aceste rânduri, simt aceeași pornire, aceeași tulburare. La început m-a contrariat dependența de imagini (în special de Morel și Faustine); acum însă am intrat în această lume, astfel încît imaginea Faustinei nu mai poate fi suprimată fără să dispară și imaginea mea. Mă bucur, de asemenea, că depind (și asta-i mai ciudat, mai puțin justificabil) de Haynes, Dora, Alex, Stoever, Irene și chiar de Morel însuși!

Am schimbat discurile; mașinile vor proiecta veșnic noua săptămînă.

În primele zile, o supărătoare conștiință că joc teatru mi-a răpit naturalețea; am învins-o; și dacă imaginea păstrează, după cum cred, gîndurile și stările de spirit din zilele expunerii, bucuria de-a o contempla pe Faustine va fi trăirea mea veșnică.

Veghind fără odihnă, mi-am menținut spiritul liber de neliniști. Am căutat să nu cercetez acțiunile Faustinei; mai mult, am ajuns să simt chiar și durata săptămînii.

În noaptea în care Faustine, Dora și Alec intră în cameră, mi-am stăpînit magistral nervii. N-am încercat să fac nici o investigație. Acum sînt puțin supărat că am lăsat acel punct nelămurit, dar în eternitate n-are importanță.

Aproape că n-am simțit procesul morții mele; a început cu țesuturile mîinii stîngi; deși foarte lent, a progresat mult; creșterea arsurii este atît de înceată, atît de continuă, încît aproape că n-o observ.

Îmi pierd vederea, pipăitul nu-mi mai folosește la nimic, pielea mi se jupoaie, senzațiile sînt ambigue, dureroase; încerc să le evit.

În fața paravanului de oglinzi am aflat că sînt spîn, chel, fără unghii, puțin pătat. Forțele mă părăsesc. În privința durerii, am o impresie absurdă: mi se pare că, deși crește, o simt mai puțin.

Neliniștea infimă, persistentă, privind relațiile dintre Morel și Faustine mă împiedică să-mi urmăresc propria distrugere; ceea ce e un efect neașteptat și binefăcător.

Din nenorocire, nu toate reflecțiile mele sînt atît de utile; am (numai ca să mă neliניștesc) speranța că întreaga mea boală ar fi o puternică autosugestie; că aparatele n-ar face vreun rău; că Faustine ar trăi și că în puțină vreme am să plec s-o caut; c-o să rîdem împreună de aceste false vecernii ale morții; c-o să ajungem în Venezuela; în altă Venezuelă, fiindcă pentru mine tu ești Patria, chiar și cu domnii din guvern, cu milițiile în uniformă de închiriat și cu cătare mortală, cu urmărirea din toate părțile pe autostrada spre La Guayra, în tuneluri, la

fabrica de hîrtie din Maracay; cu toate acestea te iubesc, și de la începutul morții mele te salut de mii de ori; mai ești de asemenea și vremurile lui *El Cojo Ilustrado*: un grup de oameni (iar eu, un copil, uimit, respectuos) criticați de Orduño, de la opt la nouă dimineața, înnobilați de versurile lui Orduño, de la Panteon pînă la cafeneaua de la Roca Tarpeya 10, tramvai descoperit și deschis, înflăcărată școală literară. Ești turta de manioc mare cît un scut și fără insecte. Ești inundația de pe cîmpuri, cu tauri, iepe, tigri purtați iute de ape. Și tu, Elisa, printre spălătorii indieni, în fiecare amintire te asemeni mai mult cu Faustine; le-ai spus să mă ducă în Columbia și am traversat pustiul pe cînd era sălbatic; indienii m-au acoperit cu frunze încinse și păroase de frailejon*, ca să nu mor de frig; în timp ce-o voi privi pe Faustine, nu te voi uita; și eu care am crezut că nu te iubesc! Și Declarația de Independență pe care ne-o citea la fiecare 5 iulie, în sala eliptică a Capitoliului, trufașul Valentin Gómez, în timp ce noi, Orduño și discipolii săi, pentru a nu-l lua în seamă, admiram tabloul lui Tito Salas, „Generalul Bolívar trece frontiera Columbiei”; totuși

* Plantă care crește pe locuri necultivate, cu flori galbene și o rășină foarte apreciată. (N.tr.)

mărturisesc că apoi, cînd fanfara cînta *Glorie bravului popor/ (care jugul l-a aruncat/ respectînd legea/ virtutea și onoarea)*, nu puteam să ne stăpînim emoția patriotică, emoție pe care nici acum n-o înăbuș.

Dar disciplina mea de fier alungă neîncetat aceste idei care mi-ar compromite calmul final.

Îmi văd încă imaginea alături de cea a Faustinei. Uit că imaginea mea este o intrusă; un spectator neprevenit ar putea să le creadă dependente și îndrăgostite. Această părere se datorează poate slăbiciunii ochilor mei. Oricum, mor consolată că rezultatul este atît de satisfăcător.

Sufletul meu n-a trecut încă în imagine; dacă ar fi trecut, aș fi murit, aș fi încetat s-o văd (poate) pe Faustine, pentru a fi cu ea într-o viziune pe care nimeni n-o va mai relua.

Celui care, bazîndu-se pe acest raport, va inventa un aparat capabil să unească prezențele dezagregate îi voi face o rugămintă: să ne caute pe Faustine și pe mine, să mă facă să intru în cerul conștiinței Faustinei. Va fi un act pios.

Apariții în colecția Cartea de pe noptieră

- 1** Yasushi Inoue, *Pușca de vânătoare*
- 2** Yasunari Kawabata, *Vuietul muntelui*
- 3** Yukio Mishima, *După banchet*
- 4** Yasunari Kawabata, *Frumusețe și întristare*
- 5** Yasunari Kawabata, *O mie de cocori*
- 6** Yukio Mishima, *Templul de aur*
- 7** Paulo Coelho, *Veronika se hotărăște să moară*
- 8** Patrick Süskind, *Parfumul*
- 9** Marguerite Yourcenar, *Povestiri orientale*
- 10** Giovanni Arpino, *Parfum de femeie*
- 11** Aleksandr Soljenițin, *O zi din viața lui Ivan Denisovici*
- 12** Mario Vargas Llosa, *Mătușa Julia și condeierul*
- 13** Marguerite Yourcenar, *Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică*
- 14** Andrei Makine, *Pe vremea fluviului Amur*
- 15** Nina Berberova, *Cartea fericirii*
- 16** Pär Lagerkvist, *Baraba*
- 17** Patrick Süskind, *Porumbelul*
- 18** Nina Berberova, *Învierea lui Mozart*
- 19** Pascal Quignard, *Toate diminețile lumii*
- 20** Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*
- 21** Leif Panduro, *Ferestrele*
- 22** Mihail Bulgakov, *Maestrul și Margareta*
- 23** Paulo Coelho, *Al cincilea munte*
- 24** Andrei Makine, *Muzica unei vieți*
- 25** Lev Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*